

= št. 19-20; kpl.

Per 586/2003

10026592, 19

GORIŠKA KNJIŽNICA

COBISS

Časopis o Gori, Gorjankah in Gorjanih

LETNIK V, ŠTEVILKA 19, PREDMEJA, SEPTEMBER 2003

GORA

PO LETU OBSOREJ

Časnik Gora je zagledal luč sveta z namenom, da bomo v njem objavljali prispevke, ki naj bi kasneje, zbrani in urejeni, predstavljali hrbtenico zbornika ob 400 – letnici. Oboje je, hvalabogu, preseglo prvotni cilj. Zbornik je postal enciklopedija, časnik pa je ob tem, da so članki za zbornik doživeli v njem preverbo, prerasel v kronista delovanja Društva Gora in dogajanja na Gori nasploh. Zato je časnik nadaljeval z izhajanjem tudi po proslavi 400 – letnice, nakar je lepega dne mrknil.

V času časopisnega posta sem bile deležen prevelikega števila vprašanj, telefonskih klicev, celo obiskov, da bi upal in smel kar mirne vesti časnik pustiti na parah. Prispeli so novi spomini, nove (stare) fotografije, novi prispevki, v Društvo Gora je prišla sveža moč, namreč novinarka Primorskih novic Alenka Tratnik, ki bo počasi prevzela uredniške niti. Že v tej številki lahko preberete tri njene članke.

Torej, odločitev je padla – časnik GORA (mnogi mu pravijo kar ‘Gorjan’) gre naprej!

In takoj se pojavi že prvo vprašanje – kako v litrsko steklenico naliti štiri litre vina. In da se ne bi večina dragocene kapljice po nepotrebnem prelila in izhlapela, smo se odločili – **vsak liter v svojo steklenico!**

Potemtakem kanimo dohiteti frekvenco štirih časopisov na leto! Od viška glava ne boli, pravi pregovor. Tako boste v tej številki zaman iskali leposlovne prispevke, njim se bomo posvetili v eni od prihodnjih števil. Prav tako tokrat ni praktično ničesar o delovanju društva Gora in nekaterih drugih dogodkih, ki so zaznamovali dogajanje na Gori v zadnjem letu. Podrobnejših zapisov, odmevov, si zaslužijo še vsaj Večer Gorjanov v Novi Gorici, koncert Voljena Grbca, predstavitev knjige o tigrovcu Antonu Rutarju, kresovanje, kravja ruleta, nenazadnje tudi skupščina društva Gora,

ki je ustoličila novega predsednika – Uroša Velikonjo. Društvo gradi na Rupih športni park, pridobilo je status društva, ki deluje v javnem interesu na področju kulture...

Odmevna je bila tudi proslava ob grobnici na Predmeji z ministrico Andrejo Rihter, stoletnica ajdovskega planinskega društva na Čavnu, tudi na Sinjem vrhu se vseskozi nekaj likovnega dogaja...

Po strahoviti suši in vročini bi bilo skoraj bogokletno objavljati ‘snežene’ fotografije, ki so bile posnete ob tekmovalnih dosežkih društva v lanskem - zimi in teh ni malo – zlata evropska medalja Anje Rijavec, bronasta Klemna Žonte, kopica domačih pokalov, tako v telemarku, kot tudi v obujenih smučarskih skokih, celo tekih, da o grmadi nagrad v smučarju po starem niti ne govorimo. Vse to bo ugledalo luč sveta, ko bo znova zadišalo po snegu.

Le še ena zadrega je! Kolikor so sodobna tehnična sredstva koristna in nam krepko olajšajo in poenostavijo delo, toliko so lahko muhasta in nepredvidljiva (ponavadi je sicer najbolj neroden tisti, ki z njimi upravlja). Kakorkoli, računalniški škrt je krepko obglodal, tudi premešal, seznam naročnikov časopisa Gora in ga bo treba postaviti povsem na novo!

Ampak, saj veste, kjer je volja, tam je pot!

Vaš urednik

ZBORNİK MATI GORA ŠE VEDNO ODMEVA

V strokovni literaturi še vedno zasledimo ocene zbornika *Mati Gora*. Tako je tudi v *Etnologu* (12/2002, glasniku Slovenskega etnografskega muzeja v Ljubljani) izšla ocena Miloša Likarja:

Društvo za ohranjanje in varovanje naravne in kulturne dediščine Gora, Predmeja pri Ajdovščini, je izdalo na petstotridesetih straneh zbornik, posvečen štiristoletnici naselitve Gore. Obširno monografijo so poimenovali *Mati Gora*.

Naseljevanje Gore se je pričelo s prihodom lovca Štefana Bizjaka, to je bilo leta 1601. Tega pogumnega lovca je poslal na Goro grof Athems iz Križa z namenom, da razišče možnosti lova in gozdarjenja. Oskrboval naj bi tudi grofa z divjačino. Kljub izredno težkim pogojem življenja si je zgradil hišico, poimenoval jo je *Pri Bizjakih*. V njej naj bi bil še prostor za grofovsko gospodo, ki je tod pogosto lovila. Naslednje leto so že začeli prihajati novi naseljenci. Grof je dovoljeval naseljevanje brez kakršnihkoli težav. Od vsakega naseljenca je zahteval obvezno desetino ulovljene divjadi. Dve leti kasneje je poslal na Goro še svojega zaupnega človeka, Andreja Krapeža, ki naj bi opravljal oskrbniške posle. Ta iznajdljivi mož je bil izobražen, vzgojen na gradu, znal je tudi nemško. Hišo si je postavil na Pristavi, to je današnji Otlici. S seboj je pripeljal še nekaj svojih sorodnikov.

Naseljencem grof zemlje ni prodajal. Vsakdo, ki se je želel tod naseliti, si je izbral kos še proste zemlje, svojo parcelo je označil s kamni. Grofov oskrbnik pa mu je določil ceno najema, in to v hrani. Spočetka so imeli prvi tukajšnji prebivalci precejšnjo svobodo pri izkoriščanju naravnih danosti. Gora se je hitro naseljevala. Ob prihodu prvega župnika na Otlico leta 1766 je živelo tod petinšestdeset družin. V začetku dvajsetega stoletja so imeli v tem kraju osem gostilničarjev, tri obrtnike in dva trgovca.

Prva svetovna vojna je Goro zelo prizadela. Precej fantov je padlo, še več pa jih je pobrala španska gripa. Po vojni so Italijani na območju Gore vzpodbujali razvoj poljedelstva. Posodobili so med drugim prevozne poti, tako da takratni prebivalci niso bili več odrezani od sveta. Med obema vojnama so se Gorjani precej ukvarjali s furmanstvom, oglarstvom in proizvodnjo apna.

Ko so po vojni obnovili svoje domove, so začeli iskati možnosti za preživetje in izboljšanje življenja nasploh. Mnogi so si poiskali službe v bližnji ali daljni okolici. Na desetine mladih fantov in deklet pa je odšlo na delo v zahodnoevropske države. Težavne življenjske razmere, dolge in hude zime, brezposelnost - vse to so bili vzroki za izseljevanje. Za razliko od prednikov, ki so se po določenem času dela v tujini vračali na svoje domove, je bila povojna izselitev dokončna. Ta pojav je demografske tokove obrnil v nasprotno smer. Ironija je, da je bilo leta 1975 rojenih na Gori toliko otrok kot pred dvesto leti, ko je pričelo število prebivalstva naraščati.

Knjiga govori tudi o šegah in navadah na Gori. Popelje nas na življenjski sprehod od rojstva do smrti. Vsi običaji so seveda bolj ali manj povezani z modrostjo ljudskega vedenja in vraževerstva. Navade /običaji / letnega cikla nam prikazujejo splet praznovanj na Gori v dneh koledarskega leta. Za te šege, navade in oblike druženja velja, da gre za združevanje kulturnih plasti: predkrščanske kulturne plasti z zimskim in poletnim časom ter krščanske kulturne plasti z dvema osnovnima krogoma - božičnim in velikonočnim časom.

Tu moramo spregovoriti nekaj več o šegi na tako imenovano *ajngelsko* nedeljo. Je cerkvenega izvora, praznuje pa se jo vsako prvo nedeljo v septembru, na dan angelov varuhov, gorjanskih farnih zavetnikov. Praznik sega daleč nazaj. V devetnajstem stoletju postane Angelska Gora priljubljena božja pot za Idrijčane, Zadložane in Vipavce. V Čibejevi kroniki lahko beremo: "Malo je bil vreden oni, ki na angelsko nedeljo ni prišel domov z makovo betvico za klobukom, kar je bilo znamenje, da je bil na onem rajskem kraju, od koder se vidi vesoljno morje in polovico sveta."

Gorjani so tega dne goste vabili v svoje hiše za domačo mizo in jim nudi štruklje, v tistih časih eno redkih prazničnih jedi. Domov na obisk so se na angelsko nedeljo vrnili tudi domači otroci, ki so sicer služili kot hlapci, dekle ali pastirčki na bogatih kmetijah v Vipavski dolini in na Črnovrško-Zadloški planoti.

Še o obrti in rokodelstvu na Gori. Obrtne dejavnosti so bile na Gori pred desetletji dokaj raznolike. Danes je popolnoma zamrlo oglarstvo, apneničarstvo preja domače volne, pletilstvo in furmanstvo. Tudi mizarjev skoraj ni več.

Nekaj osamljenih kop, ki jih sedaj na Gori zažgejo ob posebnih priložnostih, je samo skromen spomin na nekoč izredno razvito oglarstvo. Ta obrt je dajala v preteklosti tamkajšnjim prebivalcem pomemben dopolnilni zaslužek.

Apneničarstvo je bilo zaradi kraškega sveta in obilice kamenin precej razvito. Veljalo je, da so apneničarji apno kuhali in žgali, gasili pa so ga uporabniki sami. Skoraj ob vsaki hiši so imeli svojo *iplinico*, v kateri so hranili živo *japnu* - negašeno apno.

Na Gori je bilo nekaj zelo dobrih mizarjev. Mnogi so znali iz lesa narediti vse, kar je človek potreboval v svojem življenju - od zibelke do krste. Cenjena sta bila zlasti dva, in sicer Franc Krapež, imenovan tudi Porubanuc s Predmeje, in Tuonče Mihel s Kovka. Med tesarskimi deli so se domači mojstri odlikovali pri izdelavi lesenih žlebov, po katerih se je stekala voda s streh v štirne - vodnjake. Ena redkih oblik okraševanja v stavbni dediščini na Gori so tesarsko lepo obdelani strešni tramovi - *špiruci*. Zaključeni so namreč na poseben način, to z »glavo«, kar je redkost v slovenskem prostoru.

V drugi polovici devetnajstega in v prvih treh desetletjih preteklega stoletja je na Gori, pa tudi v bolj zahodnih predelih Trnovskega gozda, cvetela dejavnost, povezana z žaganjem in sekanjem ledu v naravnih ledenih jamah. Obrt so poimenovali ledarstvo. To delo je bilo zelo donosno. Z ledom so oskrbovali gostinske obrate in mesnice, tako doma kot tudi v sosednji Italiji.

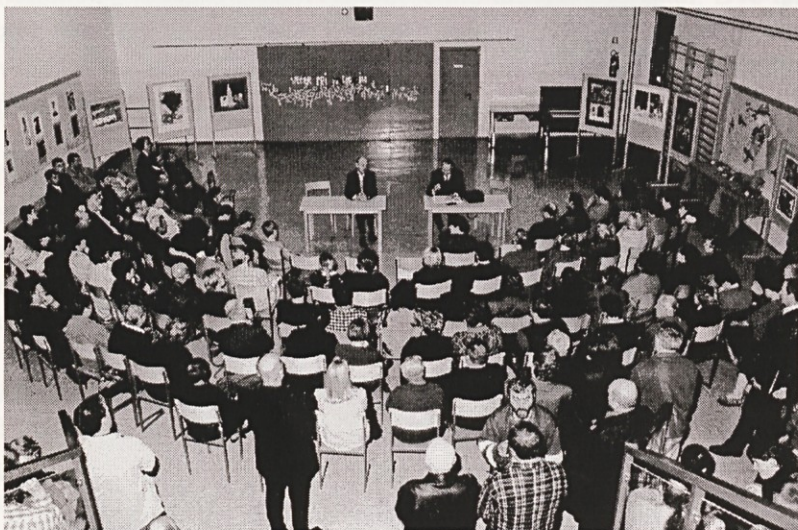
Ob zaključku lahko rečemo, da nam zbornik prikazuje energijo Gore in njenih otrok. Napisalo ga je skoraj petdeset avtorjev, ki so sodelovali z več kot šestdesetimi prispevki. Članki govorijo med drugim o delu in življenju Gorjanov, opisujejo čase pred in po prvi svetovni vojni, govorijo o obnovi po osvoboditvi in o današnjem življenju. Precej prostora je posvečenega geološki podobi Gore, tamkajšnjemu živalstvu, rastlinstvu in kmetijstvu.

V zborniku so tudi napake. Prikrile so, zmuzljive in nagajive. Vsak avtor je namreč strokovnjak za svoje področje. Vsi pišejo o isti Gori in seveda o vsem, kar je z njo povezanega. Zato se posamezna področja med seboj prekrivajo. Tako npr. o zgodovinskem obrazu Gore piše več avtorjev; nekateri podatki so povedani večkrat. Soavtorji so jih pustili take, kot so napisani, ker v sklopu različnih tem zaživijo vsakič drugače. Knjiga bo vsekakor pomemben vir tistim potomcem, ki bodo preučevali delo in življenje svojih davnih prednikov - Gorjanov.

Milan Gregorič, v reviji Primorska srečanja št. 263/03, pa se zbornika Mati Gora dotika skozi prizmo ocene knjige Alda Černigoja, Večer pri Maticavih.

Oktobra 2002 je v samozaložbi izšla novelistično razčlenjena pripoved "Večer pri Maticavih" Alda Černigoja, profesorja filozofije in sociologije, rojenega na Gori nad Ajdovščino in živečega v Kopru. Po nekaj desetletjih pedagoškega dela na koprskih srednjih šolah in na Zavodu za zaposlovanje je prevzel skrb za razvoj družbenih dejavnosti v nekdanji skupnosti obalnih občin in prispeval pomemben delež pri razvoju visokega šolstva na Koprskem, iz katerega raste danes Primorska univerza. Po upokojitvi se je posvetil literarnemu ustvarjanju, ki ga je pripeljalo nazaj k njegovi Gori. Kajti, kot pravi njegov mlajši brat Franc Černigoj v zborniku *Mati Gora*: "Gora je usoda in če se na njej rodiš, si obsojen na vračanje." In natanko to se je po pol stoletja "tujine" primerilo tudi Aldu Černigoju. Gora je v njem ponovno zaživela, pristna in vsa taka, kot jo je doživel v otroštvu. In ni mu preostalo drugega, kot da jo zlije na papir.

Tako je pred nami oživel svet Gorjanov, ki so se morali, da bi preživel, zagristi v svoje skale in jim dobesedno iztrgati, kar skrivajo v sebi. In to "s silo, trmo, zvijačo. In, seveda, z ljubeznijo, pa tudi s

S predstavitve knjige Večer pri Maticavih v otlški šoli (foto Edo Pelicon)

sovrastvom. Z molitvijo in kletvijo." Kot to lepo piše v zborniku. Kot je pač človeku od narave dano. Kajti "vse, kar je na Gori vrednega, si je prilastila gospoda in kasneje država. Gozd in vse v njem, predvsem les in divjad." Gorjanom je ostala gora skal in kamenja ter pest rodovitne zemlje, ki je je tako malo, da so jo s koši zbirali in znašali na kup, da so si uredili svoja borna kraška polja in travnike. Vendar, beremo še v zborniku, skriva ta skopa prst v sebi čudovito moč, saj zadošča ščepec, "da iz skalne poke požene prelestna roža".

In v ta svet je Černigoj položil svojo povest in njene literarne junake, predvsem Barbko in Dreca, ki sta, tako kot rodovi pred njima, tudi morala iztrgati Gori svoj kos sveta, to je Mejico, in ga usposobiti, da je potem preživel njuno družino in naprej družine njunih otrok. In to tako, da je Drec leto za letom, desetletje za desetletjem "trebil kamen s peščenih sečev, ozkih lazov in divjih griž in ga zlagal v trebušaste grublje in vitke, podolgovate zidove," ki so služili hkrati za mejnike in ograje živini. In prav tako zagrizeno in odločno sta morala naravi izmakniti vodo in jo spraviti v štirne in kale za živino, ker brez vode ni življenja na Gori. Saj je pod njo svet, ki pije in pije, in kar ostane, posrka sonce. In v tem okviru teče njuna zgodba, od brezskrbnega otroštva naprej, prek usodnega dne, ko so ju "drugi potisnili v zakon", do rojstva otrok in vse do Drečeve smrti. Zgodba ljudi, ki vdano sprejemajo svojo usodo in vse podrejajo preživetju, to je ohranjanju svoje borne posesti in obnavljanju rodu. V razmerah, kjer je vse skopo, narava in ljudje s svojimi čustvi in besedami vred. Vsega je le toliko, kolikor je nujno za preživetje. Zgodbo sestavljajo posamezni izseki iz življenja Gorjanov, obogateni z opisi prazničnih in drugih običajev, vsakršnih kmečkih opravil, veselih in žalostnih dogodkov, občasnih poti v dolino in še dlje, tudi v Trst, po nakupih in drugih opravkih. Skratka, zajeto je skoraj vse, kar Gorjana spremlja v življenju.

Opisi so bogati s podrobnostmi, slikoviti in prepričljivi. Časovno je dogajanje položeno v obdobje Avstro-Ogrske, ki se je nekje zavleklo v prvo polovico prejšnjega stoletja in ga je, očitno, ujel za rep tudi sam avtor v svojem otroštvu, predvsem skozi izkušnjo svojih staršev, ker bi ga sicer ne zmožel tako avtentično

predstaviti. Pri tem se avtor vživlja v svoje junake in opisuje zgolj tisto, kar oni občutijo, doživljajo, mislijo in govorijo. Vmes pa se skozi celotno zgodbo prepleta tudi njegovo videnje narave, ljudi, stvari in življenja, ki ga podaja v obliki samogovora in je tako knjiga zmes pripovedovanja in avtorjevega modrovanja. Posebnost knjige je tudi pripovedni jezik, ki je nekje simbioza knjižnega jezika in narečja, ker se je za opisovanje življenja Gorjanov ponujalo kot najbolj naravno sredstvo ravno narečje. S tem, pravi Silvo Fatur v recenziji, sicer pripoved "izgubi na lahkotni berljivosti", vendar hkrati "bistveno pridobi na pripovedni in estetski prepričljivosti". Po čemer se pomembno "razlikuje od tradicionalne slovenske povesti". In res je ravno narečje, ki v normalnih razmerah deluje moteče v literaturi, tisto, ki daje knjigi poseben čar. Avtor namreč z veliko ljubeznijo in tenkočutnostjo niza narečne izraze, besedo za besedo, stavek za stavkom, kot bi zlagal drage kamne v prelepo ogrlico. Drugače tudi ni mogel, saj knjižna beseda ne bi zmogla pričarati take pristnosti dogajanja. Hkrati pa predstavlja to narečno razkošje vir novih, sočnih in klenih besed in izrazov, ki s svojo pristnostjo naravnost kličejo po vključitvi v knjižni jezik.

Posebno pozornost pa si zasluži okoliščina, da je knjiga nastajala v času, ko se je bližala 400. obletnica poselitve Gore in ko je kulturna prebujala, ki je zajela ta prostor, prišla v svoj zenit z izdajo zbornika *Mati Gora*. To je mogočnega in monumentalnega dela, kot je Gora sama. Napolnjuje ga okrog 60 prispevkov prek 40 avtorjev, ki predstavljajo Goro in njene ljudi od poselitve do danes, v sliki, besedi in številkah. Tako čudesa krajine, kot tudi izvirnost, samobitnost in ustvarjalnost njenih ljudi. In, seveda, zlo in dobro, ki ju je na Goro prinašal čas s svojo vihravostjo, vzponi in padci. V zborniku izstopajo predvsem ljudje, ki so živi akterji velikega kulturnega vzpona Gore in s svojimi dejanji zbudijo pozornost

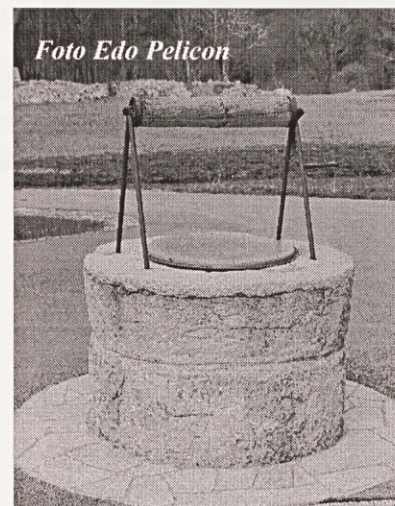

Foto Edo Pelicon

Foto Edo Pelicon

širše okolice. Pri tem mislim na dogajanja, kot so Sinji Vrh, ki je s svojimi likovnimi delavnicami neke vrste maskota te prebujala in same Gore, pa mednarodni smučarski teki po starih šegah in navadah, smučarski skoki na mali skakalnici na Predmeji. Tu je ducat strokovnih in literarnih del o Gori in njenih ljudeh v ličnem glasilu *Gora*, ki izhaja že četrto leto. Tu so vsakršna društva, od turističnih, okoljevarstvenih, smučarskih itn., večinoma usmerjenih v ohranjanje naravne in kulturne dediščine pokrajine. Predvsem pa je tu sama Gora, ki obiskovalca osupne s svojo lepoto in neokrnjenostjo ter skladnostjo človeka in narave. Za vso to bogato kulturno rast in za vzdrževanje tega ravnotežja so potrebni razvita zavest, ljubezen do svoje zemlje in mnogo energij, na kar je v uvodu v zbornik opozoril tudi njegov urednik Franc Černigoj, avtorjev mlajši brat, pesnik, pisatelj in javni delavec, rekoč: "Knjiga je energija. Energija Gore in njenih ljudi. Je udejanjeno hotenje duha in snovi." In v veliki meri tudi njegovega, saj je v svojih petih že objavljenih in novih načrtovanih knjižnih delih o Gori tanko prisluhnil ljudskemu

izročilu, ga ujel na papir in se s tem za zmeraj "zapisal v kamen Gore", kot je o njem dejal Uroš Velikonja, predsednik društva *Gora* in eden izmed avtorjev prispevkov v zborniku. Očitno so te energije potegnile v svoj vrtinec tudi Alda Černigoja, ki se je tako odzval klicu Gore in jo v svoji knjigi ovekoval. Tako so se Gorjani več

od Cola naprej prek Kovka, Otlice do Predmeje. Popotniku tudi sam svetujem, da če hoče doživeti Goro, naj se po možnosti povzpne nanjo peš, iz dežele, to je Vipavske doline navzgor, po ključih v Rebri. In ne bo mu žal, kajti na vrhu ga čaka svet, "presijana od nebeške luči, kjer so angeli doma", kot to lepo piše v veliki knjigi o Gori.

ZBORNİK MATI GORA – DOPOLNILO

lojze likar

Gorjani, padli ali kako drugače umrli v italijanski vojski (Mati Gora, Zbornik o Gori, Gorjankah in Gorjanih, ob 400 letnici naselitve Gore, str. 312).

Franc Polanc, leta 1941 ali 1942.
(foto iz arhiva Bruna Polanca)

Mnogo imen in seznamov je bilo v Zborniku prvič objavljenih. Zbornik je tako knjiga – spomenik, kjer je v zapisu ohranjen spomin na žrtve prve in druge svetovne vojne: padli, ustreljeni kot talci, vsi tisti, ki so ostali v taboriščih ali bili pogrešani na raznih bojiščih... Tako je nastal tudi prvi zapis in seznam fantov in mož z Gore, ki so izgubili življenja v italijanski vojski. Kot da bi se v prejšnjih časih sramovali njihove objave, kot da ne bi matere in žene enako bridko jokale za njimi.

Zbiranje podatkov po raznih preverjanjih in ustnih virih je težavno opravilo. Prihaja do napačnih zapisov in tako je tudi napačno zapisana letnica smrti Franca Polanca (Polancov z Otlice). Bruno Polanc, brat pokojnega Franca, mi je posredoval dokumente, ki dokazujejo, da je njegov brat Franc umrl 13. septembra 1944 in ne 1943, kot je zapisano v Zborniku.

Iz poročila št. 62, preiskovalnega urada (Ufficio istruzicione) sodišča v Viterbu (Italija), z dne 15.09.1944, je razvidno, da je »dne 13. t.m. ob 16.30 v mestni civilni bolnišnici umrl narednik Polanc Franc (Pollanz Francesco), sin Benedikta in Roze (Benedetta in Rose), star 31 let, iz

Gorice, pripadnik italijanskega osvobodilnega korpusa. Omenjeni podčastnik se je s svojim odredom vračal z območja vojne operacije. Med tranzitom z motornim kolesom po Flaminiji, se je zadaj držal za tovornjak in med nenadnim zaviranjem tega se je poskušal izogniti trčenju in med izvajanjem tega manevra ga je povozil drugi vojaški tovornjak zavezniške vojske, ki jih je dohiteval. Nesreča se je zgodila v kraju Borghetto di Civitacastellana in ogled je bil opravljen s strani Zavezniške vojaške policije iz Civitacastellane.«

ŠEST DESETETIJ OD ENEGA NAJHUJŠIH ZLOČINOV NAD CIVILNIM PREBIVALSTVOM PRI NAS

franc černigoj *

V TEJ HIŠI JE BILA 24. 2. 1943.
NA ZVERINSKI NAČIN UMORJENA OD STRANI
ITALIJANSKIH FAŠISTOV 6 ČLANSKA

DRUŽINA BIZJAK

KOT PRVI TALCI IZ PREDMEJE

SLAVA JIM!

ZB PREDMEJA

(Napis na plošči na Brgitni hiši na Predmeji)

V noči med 24. in 25. februarjem 1943, s pusta na pepelnico, se je na takratni Dol-Otlici, na današnji Predmeji, Pri Brigitnih, zgodil eden najhujših zločinov med drugo vojsko na Primorskem - in tudi v Sloveniji sploh. Zagrešili so ga italijanski vojaki. Na plošči na obnovljeni hiši piše, da je bila družina Bizjak umorjena 'na zverinski način', vendar: ne žalimo zveri! Kaj takega je zmožen storiti samo človek...

Ta strašni dogodek je po svoje živel v meni od že zgodnjega otroštva. Tu in tam sem iz pogovorov odraslih ujel, kaj da se je med vojsko zgodilo Pr Brgitnih, tudi Pr Rotiji so rekli pri tej hiši.

Kasneje, ko sem načrtno zbiral gradivo za knjigo 'Znamenje na Gori', mi je kar nekaj pričevalcev, vsak s svojega zornega kota, pripovedovalo o tem grozljivem dogodku. Spomine in zapise treh, Leopolda Bolčina – Zahribarskega z Otlice, Angela Čibeja – Blažeškega ter Lojzeta Blaška – Firarjevega s Predmeje, sem združil v eno, in to bom zdaj prebral. Tako kot sem zapisal, z njihovimi besedami. Jaz sam sem le posrednik njihovih sporočil. Podatke o enoti italijanske vojske in njenem poveljniku, ki so zagrežili ta nepojmljivi zločin, pa sem našel v knjigi Toneta Ferencja 'Primorska pred vseljudsko vstajo 1943'.

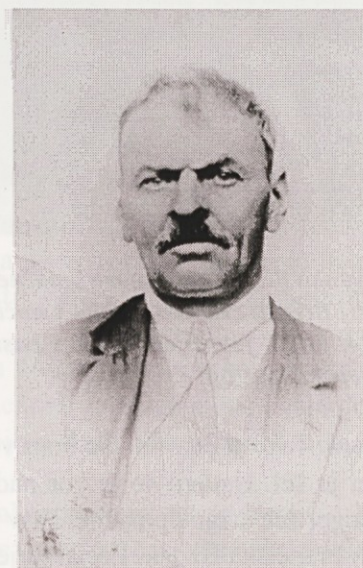
Je res?, kar pravijo, da mladih ne bi smeli obremenjevati s krvavo preteklostjo? Res je, obremenjevati jih, to ne. Povedati jim pa le moramo. Povedati tudi tako, da o dogajanjih v preteklosti zapišemo pričevanja, da se ne pozabijo. Ko odrastejo, zapise morda najdejo, tudi če jih ne bodo iskali. Takrat bodo odraslo in zrelo gledali na dejanja in nehanja svojih dedov in vedeli bodo, kako ravnati.

V začetku februarja 1943 sta prvi dve večji skupini mož in fantov z Dola in Otlice odšli v partizane. Med njimi je bil tudi Slavko Bizjak - Brgitn, rojen 1913. leta. Doma je pustil očeta Štefana, mater Brigito, ženo Ivanko - nosečo osem mesecev, otroka Brankota - starega dve leti, in brata Milkota, rojenega 1921. leta, ki je bil invalid s poškodovano nogo in nesposoben za vojsko. Ivanka je prišla k hiši za nevesto, je bila sestra Žontače z Griče in Marije Bošnarjeve, ki sem ju tudi sam poznal.

Le slabih 200 metrov od tod je bila italijanska vojaška postojanka na Dolu, v kateri je bila 5. četa 2. bataljona 256. pehotnega polka divizije Veneto. Italijani so bili zato še toliko bolj besni in osramočeni, da jim fantje in možje izpred nosa odhajajo v partizane, in so čakali na priložnost za povračilno.

Najprej so mlade može in fante odgnali v Italijo v razne 'batalione speciale', razglašen pa je bil tudi 'coprifuoco' - stroga zatemnitev luči po hišah...

Tisto noč, s 24. na 23. februar 1943, je bil mali Branko bolan. Imel je oslovski kašelj. Mama Ivanka ga ni mogla potolažiti, zato je, ne da bi pomislila na prepoved, prižgala malo petrolejko, da bi se otrok umiril. Tedaj pa so vojaki iz bližnje postojanke obkolili hišo in pričeli vanjo brezumno streljati, češ, da so v hiši partizani. Slavkov brat Milko je hotel skočiti skozi okno, a ga je prav na oknu zadelo in je tam ranjen obvisel. Nato so vojaki vdrli v hišo... Kaj natanko se je noter dogajalo, nihče ne ve. Sosedje so slišali živalsko kričanje vojakov, krike žensk in otroški jok...

Štefan Bizjak – Brigiten, ubit v svoji rojstni hiši v noči med 24. in 25. februarjem 1943, s pusta na pepelnico...

Kasneje je vojak Angelo Sebari, ki je pogosto zahajal k Brigitnim pohajati in pestovati malega Branka, saj je imel tudi sam doma približno toliko starega otroka, vse povedal. Presunjen nad grozotami ni mogel molčati. Sam da je malega Brankota odnesel iz hiše, da bi ga rešil. Poveljnik postojanke, tenente (poročnik) Enzio Capoccioli, pa mu je ukazal, naj ga odnese nazaj v hišo. Otrok je jokal, a tenente ga je ustrelil. Mama Ivanka se je vrgla na otroka, ga stisnila k sebi, a pomagati mu ni več mogla. Podivjani in pijani poveljnik je še njo ustrelil v trebuh. Verjetno so Ivanki z bajonetom razparali trebuh, saj so ostanke še nerojenega otroka kasneje dobili izven materinega telesa...

Ko je mati Brigita vse to videla, se je, krvava od mučenja, dvignila s tal, se pognala v komandanta in mu z rokami razpraskala obraz. Za kazen ji je dal odsekati obe roki v zapestju.

Ranjenega Milka so do jutra mučili, potem pa ustrelili v hrbet. Truplo so zvlekli proč od hiše in mu na hrbet privezali vrečo moke. Tam so ga stražili cel dan. Pripovedovali so, da so ga ustrelili na begu, ko je nesel moko banditom. V resnici pa so moko našli v kuhinji, kjer jo je prejšnji dan pustila Ivanka, ko jo je prinesla iz trgovine. Vreča je bila nepoškodovana, hrbet pa je bil prestreljen. Italijani so naslednji dan truplo zmagoslavno, kot trofejo, odpeljali kazati v Ajdovščino in naprej do Gorice. Kazali so ga kot 'bandita' in se junačili. Milko je pokopan v Gorici, v skupni grobnici slovenskih partizanov. Na plošči je vklesano samo ime, v pokopališki knjigi pa je vpisan z vsemi podatki in pripisom – 'Ribello', kar pomeni 'upornik'.

Ivanka Bizjak, Slavkotova žena, nevesta Pri Brigiti: zverinsko ubita v noči med 24. in 25. februarjem 1943, s pusta na pepelnico...

Vse imetje Brigitnih so Italijani oropali in živino odgnali. V hišo so znesli skladovnico razžaganih in scejpljenih drv, polili s petrolejem ter zažgali. Pogorelo je do tal. Pod pepelom so ostale samo zoglenele kosti mučenih in pobitih žensk in otrok.

Drugi dan, tako zimsko vreme da je bilo, je bilo Na Hribi vse na nogah. Izo Brgitno, Slavkotovo sestro, ki je živela tu čez, Pr Lohajnarji, sta dva vojaka držala, ona pa je jokala in se jima trgala iz rok. Hotela je k pogorišču, iz katerega se je še kadilo in grozno smrdelo po zažganem mesu in pogorišču. Samo peka, Pavleta Likarja, ki je imel Na Hribi pekarno, so kot tolmača pustili k požgani hiši. Potem je Iza šla je k fašističnemu sekretarju in učitelju na Dolu, Pietru Gallu, v šolo. Povedal ji je samo to, da so vsi 'ribelli' ubiti. Sosea Likarja, peka, je Izza prosila, naj ji od komande izprosi dovoljenje, da sme posmrtno ostanke pokopati. To je tudi storil in ji dal zaboj od testenin, v katerega je pobrala, kar je od mučenih ostalo. Pomagala ji je sosedka. V spremstvu karabinjerjev je zaboj odpeljala na pokopališče na Otlici. Nihče ni smel za pogrebom, njej pa so prepovedali jokati. Cerkvnenega obreda niso dovolili.

Partizan Slavko Brgitn ni vedel za zločin. Blizu Črnega Vrha so taborili tistibót. Od ónde so šli na Krekovše. Iz obnašanja sotovarišev, ki so zvedeli za pobjo, pa je slutil, da je nekaj narobe. Lojzeta Firarjevga je prosil, naj gre z njim domov. »Kam boš huodju v takmu,« se je izmikal Lojze, »če grieva, na bova več dobila čete...« Slavko pa mu je rekel tako: »Če na griesh z mano, griem

sam. Taku ti povem: Če bom vidju kamin na domači hiši pokuonci, bom pršu nazaj, če nie me na bo.«

In je šel. Ustavil se je gor nad Štalarsko hišo in od tam zagledal pogorišče svoje domačije. Prav takrat sta prišli mimo Marija Bratina in Frančiška Bizjak. Poslal ju je po Marico Čibej - Obrežnško, ki ga je skušala potolažiti. Tako dolgo mu je prigovarjala, da ji je obljubil, da se bo vrnil v četo. Ko pa je ostal sam, ga je zlomilo. Vzel je košček papirja od cigaretné škatlice Comune in nanj napisal: NISEM MOGEL DRUGAČE! in si gor proti Martinavim lazam, v Krneh, vzel življenje. Truplo in listek je čez dober mesec dobila Franca Pitatuška, ko je brala golovice.

Sestra Iza je hotela Slavkota pokopati v grob k ostankom njegovih najbližjih. Pa ji niso dovolili. Na vojaških komandah v Ajdovščini in Vipavi ni nič dosegla. Potem se je napotila na škofijski urad v Gorico, kjer so ji le dali dovoljenje za pokop.

Tako ležijo v skupnem grobu vsi člani Brigitne družine...

Vem, težko je poslušati taka pričevanja. Pa bi jih morali. Kričati bi morali o njih, da bi jih slišali širom po Evropi. Tudi na tistih sodiščih, kjer sodijo vojnim zločincem. Tako kot kričijo Italijani o svojih fojbah, da se vsi nepoučeni zgražajo, kaj da so počeli podivjani patrizani z nedolžnim italijanskim prebivalstvom.

Zdaj, ko gremo v Evropo, bodo morda naši fantje služili skupaj z italijanskimi vojaki, morda prav v diviziji z imenom 'Veneto'... Kaj hočemo – je bilo in bo: 'Questo mondo è messo sulla testa.' Ali po domače, čeprav gremo v Evropo – ali pa prav zaradi tega: 'Ta svet je postavljen na glavo...'

Slavko Bizjak – Brigiten kot vojak v italijanski vojski: »Nisem mogel drugače...«

**Prebrano na komemorativni slovesnosti ob 60. obletnici zločina nad družino Bizjak, dne 23. februarja 2003. Primerjaj F. Černigoj, Znamenje na Gori, od str. 64 do 73!*

Valentina Ferjančič*, rojena Bizjak, Brigitna: zadnji še živeči otrok Štefana in Brigite Bizjak – Brigitna s Predmeje

eleonora vrčon**

Časopis 'Gora' dobivamo na dom, v Piran, že od samega začetka izhajanja, od prve številke dalje. Z možem ga rada prebereva in pregledava, saj je v njem mnogo zanimivega iz sedanjosti, pa tudi iz preteklosti. Ker starši obeh izhajajo prav s Predmeje, sva večkrat zasledila zapise tudi o svojih prednikih, največkrat o mojih – to so Bizjakovi s Predmeje, Brigitni.

Ob tej priložnosti se v imenu vseh sorodnikov še enkrat zahvaljujem krajevni organizaciji zveze borcev, KS Predmeja, območnim združenjem borcev in udeležencev NOB Ajdovščina, Občini Ajdovščina in vsem udeležencem in krajanom, ki so kakorkoli pripomogli k izvedbi in organizaciji komemorativne spominske slovesnosti ob 60. obletnici zločina nad družino Bizjak, dne 23. februarja 2003.

Žal se zaradi svojega zdravstvenega stanja spominske slovesnosti ni mogla udeležiti moja stara mama, Valentina Ferjančič, rojena Bizjak, večini bolj poznana kot Zora. Žal si je dva dni pred proslavo pri padcu zlomila kolk.

Kljub temu je bila zadovoljna in vesela, ko smo ji povedali, kako je slovesnost potekala, in da na Gori, pa tudi v okolici, niso pozabili na njeno družino, in da znajo ceniti njihovo žrtev.

Valentina Ferjančič, roj. Bizjak – Brigitna; od otrok Štefana in Brigite Bizjak umrla zadnja, 8. marca 2003. Objave tega zapisa tako ni dočakala.

Valentina je še edini živeči otrok Štefana in Brigite Bizjak. Rodila se je 6. januarja 1908 na Gori, kot druga po vrsti od šestih otrok: trije bratje: Štefan, Milan in Slavko, ter tri sestre: Francka, Izabela in Valentina.

Jaz sama sem zaradi spleta okoliščin živela pri njej tako rekoč od rojstva, in sicer v Piranu, kjer je Valentina tudi sama stanovala do treh let in pol nazaj, ko smo jo nastanili v domu starejših občanov v Sežani.

Kot otroku mi je večkrat pripovedovala o svojem otroštvu na Gori, da je hodila v šolo samo takrat, ko ji je dopuščal čas – če ni bilo dela doma ali če ni služila pri drugih ljudeh, kot je bilo takrat v navadi. Pri 22-ih letih se je poročila z Vladimirjem Ferjančičem in se naselila v Ajdovščini, v Šturjah. Imela je štiri otroke. Prvi ji je umrl, star osem mesecev, zaradi davice, saj z možem nista premogla 5 lir, da bi šla po zdravnika. Kasneje je rodila še dve hčeri, Emilijo in Vladimiro, ter sina Dušana.

V Ajdovščini je preživela tudi leta 2. svetovne vojne. Poleg tega, da je na Predmeji zaradi italijanskega divjanja izgubila starše, dva brata, svakinjo in nečaka, je bila tudi sama zaprta. Zaprli so jo Italijani, zaradi prenašanja pošte. Dvakrat so sredi noči vdrli v hišo, ustražovali njena otroka, njo pa odgnali v zapor, kjer so jo zadrževali več dni. Mož Vladimir je bil na prisilnem delu v Nemčiji, po vrnitvi domov je bil nekaj časa v partizanih, vendar je zbolel in so ga zaradi tega pred koncem vojne poslali domov.

Po letu 1950 se je z družino iz Ajdovščine preselila v Piran, kjer je stanoval tudi njen brat Štefan z družino.

Sama ni nikoli hodila v službo in je doma gospodinjala. Vsa leta je poleti oddajala sobe turistom in s tem prispevala v družinski proračun.

Mož Vladimir ji je umrl leta 1968.

***Eleonora Vrčon je Valentinina vnukinja.*

**Valentina Ferjančič, rojena Bizjak, Brigitna s Predmeje, ni dočakala izida tega zapisa. Umrla je 8. marca 2003...*

SPOMINI NA ODPOR PROTI OKUPATORJU

ivan (janko) bizjak

Primorski narod je hotel dokazati, da smo res na svojem ozemlju svoji gospodarji, in tako je prihajala volja do boja proti fašizmu. Že od davnega leta 1921 so na Primorskem tlela prizadevanja za priključitev Primorske k Sloveniji (Jugoslaviji). Tako je že tedaj veliko Primorcev emigriralo v Slovenijo, med njimi je bil tudi naš stric Janez Bizjak s svojo ženo Pepo (Gmajnarsko).

Ivan (Janez) Bizjak, narodni heroj (foto iz arhiva Janka Bizjaka)

Janez je vso svojo moč žrtvoval za tedanjo domovino, ne samo to, uspelo mu je s svojo ženo in materjo vzgojiti pet otrok, ki so postali že pred vstajo slovenskega naroda člani KPS in SKOJ-a. Bil je oče številne družine, ki se je v kapitalistični Jugoslaviji borila za vrednote nove Jugoslavije. Njegova zavest je krepila moč mladih ljudi, ki so se bojevali za boljše življenje. Spričo vsega tega ni bilo nič čudnega, da se je, čeprav star 55 let, znašel v partizanskih vrstah. Že leta 1941 je v NOV sodelovala cela njegova družina. Kar trije sinovi so nosilci »Partizanske spomenice 1941«, med njimi tudi general Kosta.

Njegovega sina, mojega bratranca Janeza Bizjaka, so zaradi uspešnega političnega dela v delavskem gibanju, ki se mu je priključil že leta 1934, internirali v Ivanjici. Septembra 1941 je postal komandir Moravske čete, ki je v prvih dnevih vstaje imela veliko uspehov.

Gora ima njegov spomin, saj se je šola na Otlici, kjer stoji njegov bronast doprski kip, dolga leta imenovala prav po njem – 'Osnovna šola narodnega heroja Ivana Bizjaka'.

Bil je velik borec za svobodo proti okupatorju, in je kot eden prvih Slovencev postal narodni heroj. Janez je dne 29. oktobra 1941 v Dobravi pri Ljubljani dal svoje življenje za svobodno domovino.

Od leta 1935, ko je Italija začela vojno v Etiopiji, je bilo vse več Gorjanov, ki niso hoteli iti v italijansko vojsko ali so emigrirali iz Italije v Slovenijo (Jugoslavijo). Že novembra leta 1942 se je pokazala potreba za formiranje nove partizanske organizacije na Primorskem. Spomnim se, da je nekega večera, ko je bila huda zima, enkrat januarja, Janko Premrl - Vojsko s svojo skupino prišel v našo hišo, se pozdravil z očetom in vprašal »de ki žvi Polajnk Gustln -- Gustač«. Takrat so se dogovorili, da bo večina Gorjanov, obveznih za služenje vojaškega roka v italijanski vojski, pristopila v partizanske enote. 11. februarja leta 1943 je prva skupina od enajstih Gorjanov odšla v partizane na Dolenjsko. Takoj po njihovem odhodu so italijanske enote začele maščevalne pohode po Gori.

Vse Gorjane je zelo pretresel najhujši zločin na Gori, ki se je zgodil pri Brigitnih. Spomnim se številnih opisov dogodka (glej str. 7 - 9).

Še en značilen dogodek se je zgodil leta 1943. Takrat smo delali na kolovozih po Trnovskem gozdu. Prevzetnik je bil Franc Bratina - Frlut. V skupini smo bili oče Jože, Jože Bizjak - Cuntovski, Franc Blaško - Blašku, Slavko Likar - Kasarnarski, Štefan

Moravska četa leta 1941 (foto iz arhiva Janka Bizjaka)

Brigiten, Lučko Kaličarski in jaz. Med delom po gozdu smo večkrat srečali partizane in se z njimi pogovarjali. Karabinjeri in foreštali na gozdni upravi na Predmeji so sumili, da se verjetno mi srečujemo s partizani, zato so nas vsak večer zasliševali in spraševali, če smo kaj videli partizane. En večer so našega očeta Jožeta in Štefana Brigitnega zadržali ter ju zasliševali, nas fante pa spustili. Ko je oče prišel domov, je povedal, da jim je rekel: »Če čte videt partizane, pete v Trnovski gozd.«

Spomnim se, kako so pravili, da so en dan poleti, še pred kapitulacijo Italije, šli italijanski vojaki iz Ajdovščine v Trnovski gozd s konji in vozovi po drva, kjer pa jih je napadla partizanska skupina. Pobili so jim konje, zažgali vozove, jih razorožili, jim pobrali obleko in čevlje ter jih v spodnjih hlačah nagnali nazaj v Ajdovščino.

Nekega dne je Lojze Čibej - z Gmajnce, poklical mene in Hilarjota Bizjaka - Slekuga in rekel, da gremo k Tonetu Bizjaku Na Hotel, da prinesemo neko hrano. Tone nam je dal dva »ruksoka« hrane in »flaškon« vina od 25 litrov. Ko sva šla proti domu, nama je italijanski stražar Na Bregu dejal: »Chi beve questo vino esta ubriaco! (Kdor bo pil to vino, bo pijan!)«. Midva pa sva si mislila: »Če bi ti vedel, kdo bo pil to vino...?!«. Ko smo prišli na Gmajnco, smo hrano in vino zakopali v listje v klanici. Tako je hrana z več krajev prihajala k partizanom. Tudi naš stric Franc Bizjak - Cuntovski, ki je pasel ovce v gozdu, je večkrat dal po eno ali dve ovci partizanom, ko so se nahajali na Kozjih stenah.

Italija je praktično kapitulirala že 8. septembra leta 1943, mi pa tega še nismo vedeli in smo bili 9. septembra zjutraj, ko smo šli na delo, nemalo začudeni, ko smo srečali med Podgrivo in Kasarno tako partizane kot italijanske vojake. Šele tedaj smo izvedeli, da je Italija kapitulirala. Tisti dan nismo šli delat, temveč smo se odpravili nazaj domov. Še isti dan je sosed Gustln Blaško – Gustač zbral mlade fante – mene, Jankota Polhovega, Hilarjota Slekovega, Franceta Blaškuga, Jožeta Cuntuskiga, Slavkota Kasarnarskiga in še nekatere druge), da bi šli razoroževati karabinjerje na Otlico. Od nas je bil oborožen samo Gustln, s pištolo, ostali smo imeli samo palice, za katere so karabinjerji mislili da so puške. Namreč, ko smo prišli na Otlico, smo poglobili okrog kasarne s palicami (puškami) v rokah, Gustln pa je šel v kasarno in obznanil, da je kasarna obkoljena in naj nam karabinjerji predajo orožje in strelivo. In res so tako naredili in šele tedaj smo bili resnično vsi oboroženi. Tako oboroženi smo hoteli razorožiti še fašiste na postojanki v Oblivruhu, ki pa se nam niso kar predali in je prišlo do streljanja z ene in druge strani. Ker pa so bili oni boljše oboroženi, smo se morali na koncu umakniti.

Vsi mlajši Predmejčani smo ostali na Predmeji v vaški zaščiti, starejši pa so šli na Goriško fronto. Tiste dni je s Cola na Otlico in Predmejo prišla italijanska enota, ki smo jo razorožili, tako da je bilo od Kasarne preko Brega do Hotela polno topov, konjev, mitraljezov, pušk in veliko streliva. Najtežje pa je bilo takrat, ko so se morali partizani umikati z Goriške fronte. Tedaj je bilo veliko mrtvih in ranjenih ter dosti zažganih hiš po celi Primorski. Tedaj so iz

Trinajsta brigada na Primorskem novembra 1943 (foto iz arhiva Janka Bizjaka)

Ajdovščine pripeljali partizani na našo domačijo veliko hrane, obleke, orožja, streliva in bencina. Ko so se partizani umaknili, je vse to ostalo. Potem pa so prišli Nemci in zaradi najdenega orožja in opreme hoteli našega očeta ustreliti. Še dobro, da je znal nemško, saj je bil za časa I. svetovne vojne avstrijski vojak. Strelivo in opremo so zažgali na njivi, granate in bencin sem moral jaz peljati z našim vozom in volom Liscem do Cola. Ko so pri eni hiši vse to razložili, so se Nemci umaknili, nobenega ni bilo več, in tako sem hitro obrnil in šel proti domu. Do odhoda v partizane sem bil še vedno v vaški straži.

TRDEN MOŽ JEKLEN

alfonz krapež

Je trden mož jeklen. Na te besede sem pomislil ob zadnjem obisku pri našem častnem članu Jožetu Kovšci, po domače Ženovskemu v Gozdu pri Colu. Mož je pri svojih triindevdesetih letih še vedno čil, zdrav in bistrega duha.

Mrzlega in sončnega februarskega jutra me Jože sprejme na vratih svojega toplega doma, ki stoji sredi gozda. Sam si mislim, gozd na kvadrat - kmetija sredi pravega gozda, pa še vas se imenuje Gozd. Obkrožen z visokimi in vitkimi smrekami ter košatimi bukvami živi na svoji kmetiji in še vedno po malem kmetuje. Ne bi si mislil, da možakar pri tolikih letih še vedno skrbi za par repov goveje živine. Rad ima živali in naravo in navezan je na svoj dom.

Kar malo presenečen nad obiskom me nasmejan pozdravi, češ, "še niste pozabili name". Z veseljem me povabi v hišo. Stopim v toplo kuhinjo, oči preletijo prostor: miza v kotu, prt in vaza z rožami na njej, vse pospravljeno in čisto. Ne bi si mislil, da živi tu sam možakar pri triindevetdestih. Še prej ko steče pogovor, že mi ponudi kozarček, češ, da bova lažje kaj rekla. Ko mu povem, da mu prinašam tudi pozdrave ostalih članov, saj smo imeli prejšnji dan občni zbor, me začne takoj spraševati o dogajanjih in novostih v lovski družini, pa o članih in seveda ne pozabi na divjad. Najbolj ga zanima, kako je z divjadjo, kaj in koliko lovimo, ne pozabi niti na lovske tovariše in vpraša, kako so kaj. Razveseli se srnjakovega golaža, ki

mu ga prinesem, saj si je ob prejšnjem obisku zaželel, da bi ga še kdaj jedel.

Začneva pogovor o lovstvu in lovcih. Zanima ga divjad, stalež, razmere v lovišču. Vpraša, kaj vse smo letos storili za divjad, kako je prestala zimo, vprašanj kar ni konca, vse ga zanima. Pogovor nanese tudi na sedanje dogajanje v politiki in spremembe v lovstvu. Kritičen je do sedanjega dogajanja, tako v lovstvu kot v politiki nasploh ... Seznanjen je z vsem dogajanjem, tako doma kot v svetu, gleda televizijo, posluša radio in bere časopise. Sam pravi, da včasih še preveč, ker potem o vsem razmišlja in ga zato marsikaj skrbi. Zaskrbljen je nad zadnjimi dogodki v zvezi z Irakom, ne odobrava Bushevega in ameriškega izsiljevanja in njihove politike. Boji se, da bo dočakal še tretjo svetovno vojno.

Kar malo mu je težko, ko se spominja starih časov. Sam pravi, in verjamem mu, da ni imel lepe in brezskrbne mladosti. Doma ni bila bogatija, revna in skopa zemlja sredi gozda pa je zahtevala ogromno truda in znoja, da je družina preživela. "Veš, dve vojni sem že preživel, prvo kot otrok, drugo kot vojak. Osem let sem nosil vojaško uniformo." Vojaških spominov kar ne more pozabiti. Kot mladeniča so ga vpoklicali v italijansko vojsko. Služboval je po celi Italiji - Potenza, Pisa, Livorno, pa še kje. Leto in pol je stražil v rezidenci kralja Emanuela v Rimu. "Veš, Rim sem poznal kot svoj žep, bolje sem se znašel v njem kot v Ajdovščini", se pošali. "Celo kraljica - Črnogorka, se je priklonila pred mano - pred stražo, skoraj do tal po protokolu, ko je vstopila v kraljevo rezidenco."

Ko vidi, da ga z zanimanjem poslušam, nadaljuje še bolj zavzeto: "Ko sem odslužil italijansko vojsko, sem mislil, da vojaške obleke ne bom več oblekel, a glej ga zlomka, a ti ne pride neki Hitler in prične z drugo vojno. Samo šest mesecev sem bil doma in že so me poklicali nazaj v vojsko. V "bataljon speciale" so me

dali. Na jug Italije so me poslali. Nemci so nas kasneje peljali na Sardenijo. Ni je bilo stvari, ki je ne bi delali za vojsko. Ni nam bilo lahko. Ni jih bilo malo, ki so ostali v Italiji, na tuji zemlji. Kapitulacijo Italije sem dočakal na Korziki, kjer so nas zajeli Angleži. Še dve leti sem nato z Angleži in Amerikanci hodil po Franciji. Domov sem se lahko vrnil šele precej po koncu vojne. Vidiš, tako je to bilo, ni bilo lahko v tistih časih. Najbolj žalostno pa je to, da ni danes med živimi nobenega od mojih kolegov in prijateljev, vsi so že šli, jaz sem pa tu sam.”

Doma je čakala Jožeta revna kmetija, potrebna pridne moške roke. Poleg dela na kmetiji je poprijel za vsa

“Da sem preživel družino, malo pa tudi zaradi veselja, sem zašel med lovce. Po vojni je bilo divjadi malo, predvsem srnjadi skoraj ni bilo. Lovili smo predvsem jazbece, lisice in kune. Kožuhi so vrgli tudi kak dinar, da je bilo za obleko in obutev otrok.”

“Najbolj sem užival v lovu na jazbece. Poznal sem vse jazbine od Gozda, Križne Gore pa do Zadloga in Črnega Vrha. Veš, pri lovu na jazbece je bilo najpomembnejše, da si dobro poznal teren in da si imel dobrega psa. Moral je biti oster in močan, da je jazbeca ustavil in zadržal. Imel sem res nekaj zelo dobrih psov. Veš, z lovom na jazbeca pa je bilo tako: na jazbeca smo se odpravili v skupini z nekaj prijatelji in to ponavadi pozno popoldan, ko sem odpravil vsa bolj važna dela na njivi, travniku in v “štali”. Največkrat smo jo mahnili mimo Kalarja proti Zadlogu. Enkrat se je zgodilo, da je pes zasledil jazbeca že pred Kalarjem. Kaj kmalu je bil naš. Da jazbeca ne bi nosili celo noč s seboj, sem ga privezal in obesil na drevo, tako je bil bolj na varnem, tudi druge živali niso mogle do njega. Nadaljevali smo pot proti Zadlogu. Poznal sem teren in vedel približno, kje je potrebno iskati jazbeca in kje ga pričakati, da nam ne uide v jazbino. Pes je jazbeca res kmalu izsledil, jazbec pa v tek in to čez celo zadloško dolino, mimo Bizarja in Štefka na nasprotno stran. Več kot uro smo rabili, da smo prišli do jazbeca in psa. Izmučeni od tega in hoje za jazbecem smo se vračali čez Malo Goro. Pod Zajcem nam je bila sreča še enkrat naklonjena, ulovili smo še tretjega jazbeca. Mimogrede smo pobrali še jazbeca za Kalarjem in se že proti jutru utrujeni vračali domov. Še nog si nisem pri ženi dobro ogrel, ko je bilo potrebno vstati v novo jutro. To, vidiš, to je bil lov. Ne pa to, ko vidim, da se danes hoče vsak lovec pripeljati z avtom prav pred plen.

Veš, pa tudi zaslužiti se je dalo z jazbeci. V dobrih časih sem za kožo in mast dobil tudi za pol krave. Tudi meso je prišlo prav. Pa veliko ljudi je hodilo k meni po jazbečevo mast, ja, tudi zdravil sem ljudi.

Še nekaj ti povem, rad sem bil v gozdu in naravi, rad sem imel divjad in živali in jih imam še danes. Oboje mi je pomagalo, da sem preživel sebe in družino. Nikoli nisem lovil iz užitka po ubijanju in streljanju, nikoli samo zaradi trofeje. Držal sem se zakonov in postave, nisem želel priti navzkriž z državo. Da je bilo po postavi sem se vpisal tudi med lovce. Bil sem med pobudniki ustanovitve LD Col. S colskimi lovci sem bil vse do leta 1961, nato sem prestopil k vam, ‘Kozjestencem’. Dobro smo se razumeli, bili smo res pravi prijatelji. Najbolj sem cenil poštenost in delavnost, rad sem pomagal in učil mlade in jim kazal pravo pravično lovsko pot. Cenil sem, če so upoštevali moje nasvete ter spoštovali naravo in divjad.”

Sam sebi se čudi, koliko sveta je prehodil v vseh teh letih in kako hitro čas beži. Želi si več družbe. A kaj, ko ugotavlja, da njegovih vrstnikov ni več med živimi. Otroci so postopoma odšli v svet, kasneje sta ostala sama z ženo. Nazadnje je odšla še ona. Še najbolj pogreša njo. Tudi zanjo je bil le njen Jože. Ni mu bilo težko dvajset let skrbeti zanjo, kajti kruta bolezen je terjala popolno nego in oskrbo. Navezana sta bila eden na drugega.

Čutim, da govori pošteno srce in s pridihom lovske duše. Poznam ga že vrsto let in vem, da je v letih, ko se je lahko še družil z nami, vedno poudarjal prijateljstvo in poštenje ter zahteval upoštevanje sprejetih predpisov in ravnanje po njih. Ko ga tako poslušam, si mislim, mož živi z naravo že skoraj sto let in narava ga je obdarila z zdravjem in občutkom za poštenje in pravičnost.

FOTOGRAFIJA – NEMA PRIČA

bruno polanc

Spodnja fotografija je nastala v Ajdovščini, najbrž leta 1952, objektivu pa so se nastavili prešerno razpoloženi fantje z Otlice in Kovka, rojeni leta 1932, ki so bili ta dan na naboru. Tradicionalno zbirališče "vistarjev" je bilo Pri Maksu na ajdovskem placu, od koder je tudi spodnji posnetek. Fantje z Gore so šli na "visto" v Ajdovščino običajno peš, po Rebri, nazaj pa so se vračali s taksijem, če so ga dobili. Generacija, o kateri govori tokrat slika in beseda, se je na Otlico pripeljala s tremi taksiji. Seveda ni smela manjkati glasba, letnik 32 je z glasbo "zalagal" Bruno Polanc, ki ima na ta dogodek lepe spomine. Veselje med mladeniči je bilo nepopisno, še posebej med tistimi, ki so bili sprejeti. Na Otlici so jih čakala dekleta, plesalo se je do onemoglosti, vino je teklo v potokih (nekateri so si celo noge umivali v njem).

Od leve proti desni stojijo:

Marjan Likar – Bajtarski (pok.)

Jožef Krapež – Lahovski

Alojz Krapež – Smodinski (starejši letnik)

Jožef Likar – Oblevrški

Franc Vidmar – Lahovski – Z Bajte (pok.)

Alojz Vidmar – Čibejski

Mirko Krapež – Petergavski (pok.)

Alojz Vidmar – Lohajnerski (pok.)

Cvetko Likar – Kamnitengriški (spremljevalec, predstavnik KLO, pok.)

Čepijo: Filip Vidmar – Kehlačev (pok.)

Jože Bolčina – Školobinski

Marjan Ipavec – Jakužev

Bruno Polanc – Polancev – s harmoniko

Viktor Vidmar – Binški

Franc Vidmar – Kehlačev

(foto iz arhiva Bruna Polanca)

Še posebej so se pred Maksom dali fotografirati trije narazdružljivi prijatelji (od leve): Alojz Vidmar – Čibejski

Bruno Polanc – Polancev – s harmoniko

Mirko Krapež – Petergavski.

(foto iz arhiva Bruna Polanca)

Bruno Polanc je s harmoniko spremljal na nabor v Ajdovščino tudi generacijo 1931. Na sliki, ki je nastala 12. aprila 1950, stojijo od leve:

Franc Likar – Bajtarski (umrl v Avstraliji)

Dore Česnik – Matičkov (pok.)

Cvetko Likar – Kamnitengriški (spremljevalec, predstavnik KLO, pok.)

Bruno Polanc – Polancev – s harmoniko

Silvo Likar – Jnkov

Marjo Krapež – Kravsovški (pok.)

Ivan Krapež – Vrtarski (pok.)

Ivan Krapež – Prstavski (Zgurena prstava, starejši letnik, pok.)

ŠE O GRADNJI MOSTU V ČAVNU

ivan kramžar

Mene, kot takratnega šefa gradbišča SGP Primorje Ajdovščina, je v l. 1954 doletela naloga, da zgradimo nov armirano betonski most v Čavnu pri Predmeji. S tem naj bi zamenjali dotedanji, dotrajan lesen most, po katerem so s strahom vozili šoferji GG les iz Trnovskega gozda v dolino. Marsikateri naložen kamion je peljal po mostu brez šoferja...

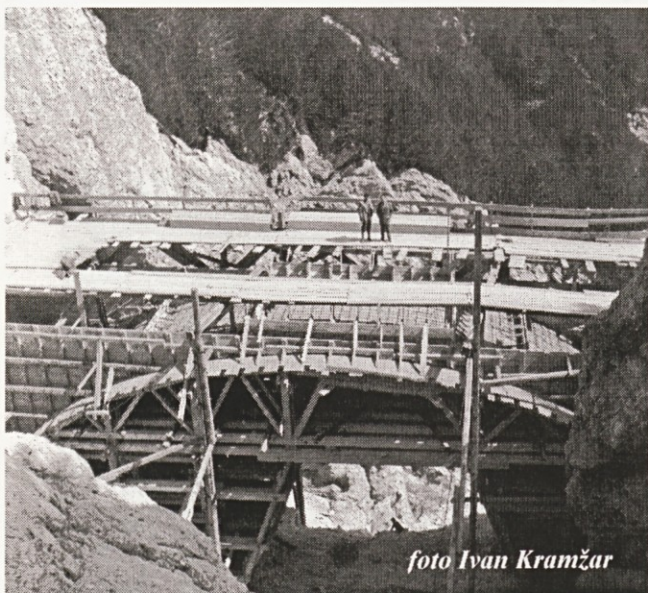

foto Ivan Kramžar

Bila je to za takratne čase, predvsem zaradi lokacije in razpoložljive mehanizacije, kar zahtevna naloga. Odločitev je padla, da bo delalo na tem objektu čimveč domačinov - Gorjanov - da ne bi bilo treba voziti ljudi dnevno iz Ajdovščine na Goro. Za delovodjo je bil izbran Franc Pristav, mirno lahko zatrdim, takrat najboljši tesarski mojster na Primorju. On je že leta prej vodil opaženje velikega železniškega viadukta čez Sočo v Ajbi.

Objekt sam predstavlja armiranobetonsko ločno konstrukcijo, vpeto v oba skalnata bregova, tik pred vstopom v zadnji, tretji tunel pred Predmejo. Projektant mostu je bil ing. Vrabec iz PNZ Ljubljana, ki ga je zasnoval z upoštevanjem zahtev takratne JLA, in sicer, da mora biti konstruiran za obtežbe 50 tonskega goseničarja in za osni pritisk

13 ton. Take zahteve so služile bolj v strateške vojaške namene, saj ima most v peti loka tudi po dve minski komori za najmanj 200 kg eksploziva), ne pa povezavi Trnovskega gozda in Gore, kot lokalna cesta. Investitor je bila republiška uprava za ceste, nadzorni organ pa g. Bruno Uršič iz okraja Nova Gorica. Seveda je takim tehničnim zahtevam sledila tudi projektirana izvedba z betonom MB 300, debelino loka v temenu 27 cm. To je bilo takrat mo-goče doseči le z uporabo cementa iz Pulja in že takrat sodobnih električnih vibratorjev wacker.

Začetek ni izgledal nič kaj rožnat, glede na strma skalnata pobočja grape, kjer naj bi stal most. Zato sva z delovodjo osebno prelezla in pregledala vse strmine in odločila, da kot prvo očistimo strmine vseh sumljivih skal, predvsem ene velike samice, o kateri že Cvetko Černigoj lepo piše v 4. številki časopisa o Gori. Vsa potrebna sredstva smo namestili v tunel: na začetku je bila majhna pisarna za delovodjo, nato skladišče orodja, za tem pa še skladišče cementa. Na ajdovski strani mostu smo postavili betonarno (400 l električni mešalec fiorentini), vse agregate - gramoz in pesek, deponijo betonskega železa in lesa ter agregate za proizvodnjo električne energije. Material smo vozili preko Cola in direktno iz Lokavca s traktorji (kamioni ne bi imeli kje obrniti), predvsem agregate z železniške postaje Ajdovščina, ki so prihajali iz separacije na Soči pri Tolminu. Moram priznati, še danes, po tolikih letih, da so bili fantje pri izdelavi odra (saj je bila največja višina 18 m nad strmo grapo) pravi junaki, ko so viseli neprivezani (kljub temu, da so imeli varovalne pasove) na tramovih visoko v zraku. Sam sem se vedno jezil na delovodjo, da tako ne gre. Toda na srečo ni bilo nobene usodne nezgode, ki bi se v takih pogojih končala tragično, Seveda so ob tem kar pogosto prihajali v kontrolo odranja projektant (kot zanimivost - zahtevano je bilo nadvišanje odra za 6 cm zaradi obtežbe betona - posedanja odra pa ni bilo, ker je delovodja s svojimi tesarji res mojstrsko izdelal oder), nadzorni iz Gorice in ing. Ljubo Žužek (sedaj v Ljubljani), zadolžen posebej v tehničnem sektorju direkcije Primorja. Tudi sam sem na vse mogoče načine prihajal na gradbišče. Tako sem enkrat pripeljal s seboj žensko kolo znamke puch s torpedom, da se z njim odpeljem nazaj v Ajdovščino. To mi je služilo tudi za vožnjo v službo iz Skrilj. Vedel sem, da samo zaviranje s pedalom ne bo dovolj, zato sem si zadaj

privezal veliko vejo. A kaj ko sem pri Koritu ugotovil, da je pesto pri zadnjem kolesu povsem razbeljeno, iz njega je tekla mast, da je lepo kromirano pesto naenkrat postalo zažgano - brunirano. Tam sem ga oblil z vodo, da sem ga ohladil in srečno prispel v Ajdovščino. Tega nisem ponovil nikdar več.

Toda nesreča nikoli ne počiva. Vedeli smo, da bo treba preko zime delo prekiniti. Gradbišča brez čuvaja ni bilo mogoče pustiti samega. Zato sem računal na katerega od fantov z Gore, da prevzame čuvanje vseh skladišč in odra, ki je bil pred zimo že izdelan ter pripravljen za polaganje armature. Pa mi pride delovodja Pristav s predlogom, da bi on sam preživel vso zimo v skromni pisarnici (bil je neporočen), ne da bi bilo treba meni za karkoli skrbeti. Bil sem takoj za in tako si je še z majhnim gašperčkom oskrbel ogrevanje. Vse svoje premoženje je imel ob sebi ter se ob tem lotil še študija armiranega betona, ker je vedno želel, da bi znal še kaj več od samega tesarjenja. Tako je res ta skromni mož kasneje, ko ni bil več na Primorju, uresničil svoje sanje s študijem na gradbeni fakulteti.

Material so pripeljeli s traktorji (foto Ivan Kramžar)

Bilo je v začetku 1. 1955 (konec februarja ali začetek marca), ko je prišlo telefonsko obvestilo, preko GG s Predmeje v Tolmin, od tam v Ajdovščino, da most na Predmeji gori. To bi bila katastrofa, ker je bilo v oder vloženega nekaj mesecev dela in ogromno lesa - skratka, veliko denarja. Ko prihitimo gor, zagledam Pristava v sami srajci, pumparicah, obutega v gojzarje, kako iz ajdovske strani mostu vozi z 'japanarjem' sneg na drugo stran, pred tunel, v katerem je gorelo. Bil je ves krvav po vratu in ušesih. Kaj se je zgodilo? Bil je lep dan, pa je šel gledat po cesti v smeri Ajdovščine, do kod je sneg skopnel, če bi se že dalo začeti voziti gor. Ko se je vračal, je opazil, da se iz pisarnice v tunelu vali dim. Zjutraj si je namreč še zakuril pečico, ki je imela pločevinasto dimno cev speljano skozi leseno steno pisarne. Ko je odprl vrata pisarne,

je planil plamen. Tako, na pol oblečen, je kljub temu šel v pisarno reševati - rešil je le star nivelir last Primorja - vse drugo je popolnoma zgorelo, da je bil tako dobesedno ob vse, od oblačil, obutve in strokovnih knjig. Imel pa je še to smolo, da so od miniranja ostale v pisarni minerske kapice št. 8, ki so začele ob požaru pokati in njihovi drobci so ga ranili. Rešil pa je opazno konstrukcijo mostu, za kar pa ni dobil posebne zahvale, češ, da je bil sam nepreviden pri kurjenju pečice. Kolikor vem, za svojo utrpelo škodo ni dobil nič povrnjenega, firma pa je imela objekt zavarovan. Ker je v tunelu vse zgorelo, me je najbolj skrbelo, kaj je s 30 tonami cementa. Poslali smo iz kupa sežganih vreč cementa nekaj tega cementa v preiskavo na ZRMK v Ljubljano. Odgovor je bil, da cementu nič ne manjka, le da vsebuje nekaj malega primesi pepela - ha, ha!

Opaž je bil prava mojstrovina (foto Ivan Kramžar)

Glavni problem je bil rešen in delo je steklo naprej - polaganje armature z uporabo distančnikov, ki smo jih na zahtevo projektanta delali sami (danes jih kupiš kjerkoli). Projektant, ves prestrašen, je visel na gradbišču kar naprej, da ja ne bi šlo kaj narobe. Največja muka je bilo betoniranje, ker so bile neprestane težave z elektriko, tako da se je električar Venčko Marušič pri tem zveličal. Seveda so bili pri tem prisotni tudi odgovorni iz Pomožnih obratov v Ajdovščini, od šefa Ivana Repiča in Lada Trojarja. Vsi smo se globoko oddahnili, ko je bila zadnja lopata betona vgrajena, saj je temu sledila le še "krinolina" t.j. finaliziranje mostne konstrukcije z razopaženjem in ureditvijo vozišča na mostu. Ostal pa je spomin na takratno nezgodo - še danes vidni sledovi požara v tunelu.

Meni osebno bi bilo v največje veselje in zadoščenje, če bi se mogel še enkrat srečati z mojimi takratnimi junaki z Gore in od drugod, ki so doprinesli levji delež, da smo nalogo res dobro opravili. Dokaz še stoji in nas bo vse preživel. Imam veliko posnetkov iz tistega časa, ki so Vam na voljo, kot sem na voljo tudi sam, samo povejte kje in kdaj se dobimo, pa pridem kamorkoli - Vaš nekdanji šef Ivan Kramžar, Ljubljana, Jelovškova 17/b, tel. 01 28 38 507 ali GSM 041 296 284, da še pred 50. obletnico proslavimo takratno sodelovanje.

P.s.: Gasilsko sliko Cvetka Černigoja sem dopolnil s podatki in za vsakogar od Vas pripravil po eno povečavo v spomin, da se bo videlo, kako smo bili takrat lepi in mladi - sedaj pa smo samo še lepi.

Slika je bila posneta septembra 1955 z aparatom Ivana Kramžarja (s samosprožilcem).

Popravki na sliki 'Kdo je kdo na fotografiji' na 14. strani časopisa Gora, letnik I, številka 4, april 1999):

- Rado Kodelja je Kodele,
- Pagon iz Godoviča - zidar,
- miner iz Podmelca je Skrt,
- šofer iz Ajdovščine (čepi) je Lado Trojar, šef ključavničarske delavnice v Pomožnih obratih Primorja,
- zidar iz Ajdovščine je Bernard Lahajnar – skladiščnik in glavni železokrivec na mostu,
- Vikot Bizjak z Ložiš je zidar Volk od Slokarjev,
- dva strojnika s Primorja – prvi je Venčko Marušič iz Ajdovščine, kot glavni električist, drugi pa Bajc,
- Andrej Likar ml., kot pomočnik minerja Skrta,
- dva inženirja – prvi je ing. Ljubo Žužek, drugi šef gradbišča Ivan Kramžar, višji gradbeni tehnik (s šalom),
- poleg Pristava – šofer s Primorja je Ivan Repič, šef Pomožnih obratov,
- zidar s Primorja (čepi) je Mirko.

ŠIROKOLISTNA LOBODIKA

(*Ruscus hypoglossum*)

elvica velikonja

December 2000 ni bil prav nič zimski. Ne le, da celo v gozdu ni bilo snega, tudi temperature so bile za ta čas v letu dokaj visoke. Odpravili smo se v severovzhodni del Trnovskega gozda, v Tisovec, da bi naredila nekaj posnetkov bodike, o kateri sem takrat pisala. V gozdu pa je bilo prelepo, da bi ga kar zapustili.

To je čas, ko že diši po snegu, gozd pa postane spet svetel in pregleden. Odpadlo listje rahlo prekrije tla, le malokje so še vidni ostanki podrastja, ki se je še pred kratkim bohotilo pod bukvami. Gozd je odet v sivorjave odtenke, ki dajo slutiti, da je to čas počitka.

Vse pa le ni zamrlo. Med odpadlim listjem se bleščijo listi lovorolistnega volčina, iz vlažnega zavetja skal zrejo v nas lepi listi jelenovega jezika. Ponekod opazimo liste navadne ciklame, če smo malo bolj pozorni pa še trojnate liste trlistne penuše. To so rastline, ki tudi pozimi ohranijo zeleno obleko in so pogoste spremljevalke bukovih gozdov, zato se jeseni in pozimi v gozdu z njimi pogosto srečamo. Veliko redkejša pa so srečanja z našo tokratno gostjo, širokolistno lobodiko. Mi smo imeli srečo. Z nami je bil namreč Zlatko, ki ta del gozda zelo dobro pozna. Odpeljal nas je na verjetno njeno edino rastišče v tem delu gozda. Tudi sicer je širokolistna lobodika v zahodni Sloveniji zelo redka. Bolj pogosta je njena sorodnica bodeča lobodika (*Ruscus aculeatus*), ki pa v Trnovskem gozdu ne raste.

Širokolistna lobodika spada v družino beluševk. To so trajnice s koreniko, nekateri rodovi pa ohranijo zelene nadzemne dele tudi čez zimo. Mednje spada tudi rod lobodik. Spomladi radi spregledamo res drobcene bele cvetove, pa tudi poleg zelene vejice se rade skrijejo med ostalo zelenje. Ne moremo pa je spregledati jeseni – zaplate zelenila med rjavino tal, na njih pa lepi živordeči plodovi. Zanimivi pri lobodiki so njeni listi. Veliki listi sploh niso listi, ampak stebelni poganjki, ki so prevzeli ne le vlogo, ampak tudi obliko listov. Imenujejo se filokladiji. Iz njihove sredine kot majhna jadra izraščajo pravi listi, ki so veliko manjši od stebelnih listov. Na ta način so se nekatere rastline prilagodile na neugodne vremenske razmere. Z zmanjšanjem listov so omejile izhlapevanje, njihovo vlogo, pri lobodiki tudi obliko, pa je prevzelo steblo.

Zgodaj spomladi, ko drevje še ni olistano, si začne lobodika nabirati zalogo hrane. Poženejo novi poganjki, v zalistju zelenega lista zacveti skupaj do pet cvetov, iz katerih se ob uspešni oploditvi razvijejo živordeče jagode. Na pojedino vabijo ptice in majhne sesalce, ki v zahvalo za okusen obed raztrosijo lobodikina semena po gozdu. Korist je obojestranska.

Žal pa zimzelene vejice z lepimi plodovi že od nekdaj mikajo tudi ljudi. V predbožičnem času so pogosto romale z naravnih rastišč na tržnice. Zato je lobodika od leta 1976 uvrščena na Seznam zavarovanih rastlin v Sloveniji.

Za zaključek pa – povabilo v gozd. Vendar brez obljube, da boste lahko tudi zares občudovali lobodiko, saj je ni prav lahko najti. Morda pa se boste nanjo spomnili vsaj takrat, ko boste odpošiljali novoletne čestitke.

ZADNJA FAZA VODOVODA GORA

edo pelicon

Državni sekretar v Ministrstvu za okolje in prostor Marko Slokar, predstavnica Delegacije evropske komisije v Sloveniji – vodja oddelka PHARE/ISPA Bettina Kotzinger in župan Občine Ajdovščina Marjan Poljšak so na Kovku odkrili spominsko obeležje ob nadaljevanju del vodovoda Gora. Za spremljevalni program so poskrbele pevke Društva podeželskih žena Predmeja, učenci Osnovne šole Otlica pod mentorstvom Ivice Vidmar (ki je prav ta dan prejela priznanje občine za dolgoletno delo z mladimi) in zbiratelj ljudskega gradiva Franc Černigoj.

Projekt, ki zajema nadaljevanje izgradnje vodovodnega omrežja na Gori, izgradnja vodohrana Ajdovščina, vodohrana in vodovoda Dolga Poljana ter obnova vodovoda Izvir Hublja – Lokavec, izpolnjuje cilje okoljevarstvene politike EU, zlasti ohranjanje, varovanje in izboljšanje kakovosti okolja. Projekt v celoti upošteva tehnične specifikacije in standarde kakovosti, ki veljajo v EU. Investicija se izvaja na okoljsko občutljivem kraškem območju, kjer je zaradi specifične konfiguracije potencialno ogrožena kakovost ter količina pitne vode v sušnem obdobju in na redko naseljenem področju, ter zaščita vodnih virov.

Investicija (neto vrednost cca 3 mio EUR) se financira iz naslednjih virov:

- proračuna Občine Ajdovščina (21% od bruto vrednosti)
- iz programa ISPA (40% od bruto vrednosti)
- proračuna Republike Slovenije - subvencije Ministrstva za okolje in prostor ter taksa za obremenitev voda (39% od bruto vrednosti)

Razpis je bil objavljen 10. januarja 2003, licitacija je bila 17. marca. Med štirimi ponudniki je komisija za najboljšega ponudnika izbrala Primorje d. d., s katerimi je bila podpisana pogodba 28. marca 2003.

Izgradnja vodovodnega omrežja bo končana do konca maja 2004. V tem obdobju je predvideno tudi poskusno obratovanje in redni zagon.

Projekt vključuje gradnjo vodovoda iz obstoječega zajetja Skuk in izvedba požarno – varnostnega hidrantnega sistema na območju planote Gora, kjer z izrazito kraškimi pojavi predstavlja vodooskrba prebivalcev velik problem.

Vodovod GORA je tipičen višinski vodovod z izviro Skuk na višini 520 m.n.v. in vodohranom Predmeja, volumna 2 x 200 m³ (celica z 200 m³ je že zgrajena, potrebno je zgraditi še eno celico z 200 m³) na višini 963 m.n.v., ki predstavlja rezervoar za gravitacijsko napajanje vodovoda na celotnem območju Gore. Na izviru je črpališče z dvema črpalkama, ena delovna 132 KW -12 lit/sec in ena rezervna 75 KW-8 lit/sec, kar zadošča za predvidene dolgoročne potrebe. Potrebna delovna energija je zagotovljena z lastnim daljnovodom in transformatorsko postajo.

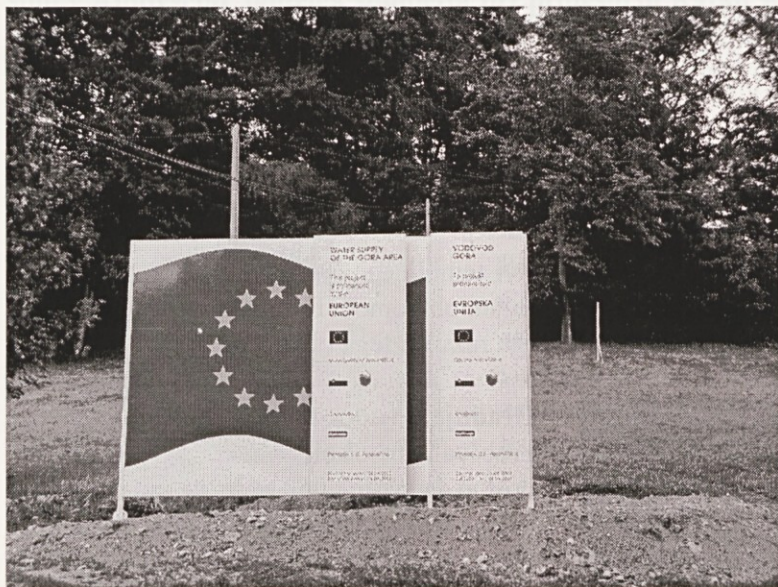
Na celotnem območju so predvideni še trije vodohrani in sicer VH Sinji Vrh (že zgrajen) VH Col in VH Malo Polje (ni predmet projekta), vsak s po 100 m³ prostornine, kot rezerva za primer požara ali okvare.

Ob odkritju spominskega obeležja so zapele članice Društva podeželskih žena s Predmeje.

Samostojni delovni režim črpanja je omogočen s sistemom za telemetrijo in radijsko zvezo za prenos podatkov in alarmiranje v primeru napak ali prenizkega vodostaja.

Za približno 10 % posameznih kmetij, ki se nahajajo višje kot 940 m.n.v., pa so predvidene hidroforne postaje, ki so prav tako vključene v nadzorni sistem. Delovni cikel predvideva črpanje vode v nočnem času zaradi nižje cene električne energije in manjše porabe.

Na gradnjo vodovoda Gora opozarjata dve veliki "evropski" tabli, na Predmeji in Colu.

zagotavljal srednjo porabo vode cca 10 l/s za obdobje 50 - 60 let. Porabe se lahko povečajo na 17 l/s v primeru povsem novega porabnika. Hiše so razpršene med kotami 1040 m in 780 m. Na celotnem območju Gore bo po koncu vodovodno omrežje dolgo kar 70 kilometrov.

Nad Kovkom je postavljen pretočni vodohran (kota 949), za naselje Gozd, ki je sestavljeno iz samotnih kmetij. Trasa vodovoda se zaključi v vasi Col na koti cca 630 m. Na Colu je že obstoječe vodovodno omrežje, ki bo po sanaciji vključeno v nov vodovodni sistem.

Na območju vodovoda Gora živi 2.281 prebivalcev, katerih poraba vode znaša povprečno 4 m³/mesec, letno 109.500 m³.

Številne goste je pozdravil predsednik Krajevne skupnosti Otlica – Kovk Lučko Bizjak:

Pozdravljeni na Gori, v krajevni skupnosti Otlica – Kovk, katere predsednik sem, natančneje v vasi Kovk. Imam srečo, da pripadam generaciji Gorjanov, ki bo dočakala tekočo pitno vodo in s tem dosanjala sanje številnih rodov, odkar je pred 400 leti moj daljnji prednik Štefan Bizjak postavil na Gori prvo hišo. Toda zakorakati je bilo treba v tretje tisočletje, zamenjati tri države, predvsem pa trpeti in trpeti, predno bomo dočakali dan, da bo iz pipe v kuhinji ali kopalnici pritekla voda, ne glede na to, ali smo imeli pred tem dovolj padavin.

Gora obiskovalcu postreže s številnimi lepotami, mi domačini pa zanje pogosto nimamo niti časa. Gora namreč s svojimi ostrimi in skromnimi življenjskimi pogoji zahteva celega človeka. Zato je Gorjanov po svetu več kot na Gori. Električna, cestna povezava, telefonija so v zadnjih petdesetih letih blažile izseljevanje, toda dokončno ga lahko zaustavi le vodovod, ki bo pospešil razvoj nekaterih dejavnosti, ki doslej niso bile možne. Zavedamo se tudi, da bomo imeli tudi večje obveznosti pri čiščenju odplak.

Sistem zagotavlja vsem porabnikom delovni pritisk 2-3 bara na priključnem mestu, kar zadošča za vse porabnike (pralni, pomivalni stroj, napajalnik, ipd). Za požarno varnost pa je poskrbljeno s 100 pod ali nad talnimi hidranti, ki so enakomerno porazdeljeni na celotnem območju. Delovni tlak na hidrantih je 8 – 10 bara, kar zadošča za hitro polnjenje cistern.

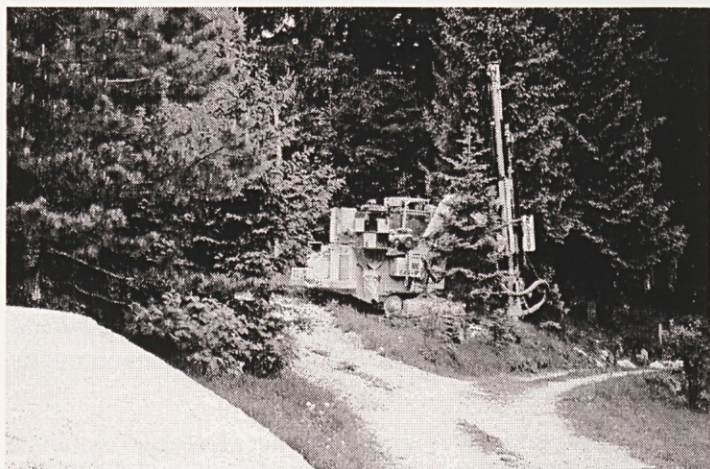
Ocenjena poraba vode po vaseh znaša: Predmeja 2,78 l/s, Otlica 2,19 l/s, Col 4,31 l/s. Vodovod Skuk – Predmeja - Col koristi izvir Skuk z izdatnostjo okrog 17 l/s. Voda bakteriološko in kemično povsem ustreza. Novi vodovodni sistem bo

Vsaka dobra stvar, tudi vodovod, pa ima tudi stranske učinke – z vodovodom bodo izgubile svojo osnovno funkcijo štirne, praviloma kamniti vodnjaki, pa tudi strešni žlebovi, ki so ponekod še danes leseni in so skupaj tvorili značilni element gorjanske arhitekture. Kot izvoljeni predstavnik lokalne skupnosti zagotavljam, da bom storil vse za zaščito in obnovo te naše kulturne zapuščine, prav tako za obnovo kalov, ki pa izginjajo tudi iz ekonomskih razlogov. Predvsem pa obljubljam, da bomo domačini maksimalno sodelovali z investitorji in izvajalci, da jim bomo s svojimi izkušnjami in poznavanjem Gore olajšali delo. Smo pač življenjsko odvisni od vodovoda in si ga želimo čimprej.

Predstavnica delegacije Evropske komisije v Sloveniji – vodja oddelka PHARE/ISPA Bettina Kotzinger je bila nad okoljem navdušena:

Excellence, dame in gospodje, dragi kolegi

Velika čast mi je dana, da sem lahko tukaj z vami ob postavitvi temeljnega kamna ob začetku gradnje vodooskrbnega sistema Gora kot dela širšega projekta, ki bo izpeljan ob pomoči Evropske komisije. S tem obeležjem začenjamo novo in spodbujevalno fazo gospodarskega razvoja tega območja.

Mehanizacija Primorja se v glavnem spopada s kamenjem.

Gori še rekonstrukcijo hubeljskega vodovoda in priključitev glavnine naselji na centralno čistilno napravo v Ajdovščini.

Ob takšnih priložnostih, kot je današnja, pa ne smemo pozabiti, da je po drugih predelih zemeljske oble še veliko ljudi, ki nimajo niti najbolj osnovnih pogojev za življenje. Zdrava pitna voda je eden takšnih.

Za konec bi rada poudarila, da je bila Slovenija prva med kandidatkami, ki je uspešno zaprla poglavje varstva okolja v pogajanjih za priključitev Evropski skupnosti in odraža odločnost slovenske oblasti po dobri pripravi na vstop. Podpis pristopne izjave 16. aprila v Atenah pomeni, da je Slovenija na dobri poti, da postane polnopravna članica razširjene skupnosti.

Generalni direktor izvajalskega podjetja Dušan Črnigoj je obljubil hitro in dobro delo:

V Primorju smo ponosni, da smo pridobili to za občino in njene prebivalce zelo pomembno delo. Primorje ima že veliko izkušenj in ugodnih referenc pri razpisih s področja varstva okolja, ki jih sofinancira Evropska unija, saj smo že zgradili celó vrsto velikih in manjših čistilnih naprav.

Tudi prejšnje faze vodovoda Gora smo gradili mi in dobro sodelovali z domačini, zato sem prepričan, da bo tako tudi tokrat. Obljubljam, da bomo delo končali kvalitetno in v rokih v vsestransko zadovoljstvo.

Gradnja vodooskrbnega sistema bo prebivalcem okoliških krajev omogočila dostop do sveže pitne vode, ne samo za njih, pač pa tudi in živino in druge domače živali. Sistem bo reševal težave s pomanjkanjem vode, s katerim se prebivalstvo sooča vsako poletje.

Izvedba takšnega projekta pa ne vzpodbuja samo lokalnega prebivalstva, temveč tudi občinske in vladne strukture, da stopnjujejo in izboljšujejo njihov življenjski standard.

Skupna dotacija ISPE za ta projekt znaša dobrega 2,5 milijona evrov, in kot najbrž veste, vključuje poleg vodooskrbe tukaj na

MARKO KOBAL, OPERNI PEVEC

alenka tratnik

Marko Kobal, baritonist, je s trmo in s trdim delom uspel v profesionalnem svetu glasbe. Marko izhaja z Malega Polja, zadnja leta živi na Colu. S petjem je začel pred dobrimi dvajsetimi leti v cerkvenem zboru na Colu in v Moškem pevskem zboru Razpotje Col. Obiskoval je nižjo glasbeno šolo v Ajdovščini, oddelek solopetja pri profesorju Rajku Koritniku. Leta 1989 je uspešno opravil avdicijo za operni zbor Ljubljanske Opere in sprejemne izpite na Srednji glasbeni in baletni šoli v Ljubljani. Njegov prvi nastop je bila vloga sluge v Kogojevih Črnih maskah, debitiral pa je leta 1994 z vlogo Germonta v Verdijevi Traviati.

Baritonist Marko Kobal (foto iz arhiva Marka Kobala)

Doslej se je v njegovem repertoarju zbralo že več kot trideset vlog, med njimi naj omenimo Nabucca v Nabuccu, Renata v Verdijevem Plesu v maskah, Fiorella v Rossinijevem Seviljskem brivcu, grofa Ceprana v Rigolettu, Moralesa v Bizetovi Carmen... Skupaj s citrarjem Tomažem Plahutnikom je pred tremi leti izdal zgoščenko slovenskih narodnih pivskih pesmi, med zanimive izkušnje zadnjega časa pa sodi januarsko sodelovanje s Hrvaškim narodnim kazališčem v Splitu.

Marko, kaj je bilo tisto, zaradi česar si se odločil za profesionalno glasbeno pot?

»Prvi, ki je odločilno vplival na mojo odločitev, je bil Rajko Koritnik. On me je v glasbeni šoli v Ajdovščini usmeril, mi predstavil operno življenje in operno petje. Druga pomembna stvar pa je bilo drugo mesto na pevskem tekmovanju leta 1987. To je bila odskočna deska. Leta 1989 sem opravil sprejemne izpite na srednji glasbeni šoli in avdicijo za operni zbor. To je bil vstop v povsem nov svet in zame predvsem nek čisto nov izziv. Ni namreč

enostavno priti s podeželja v mesto, še posebej pa v tako specifičen poklic, kot je petje. Čeprav sem pel v zboru, se tudi tam dogajajo velike stvari.«

Kako pa je možno v tem svetu uspeti?

»Uspeti je možno edino s trmo. Če prideš z obrobja, imaš prednosti, pa tudi pomanjkljivosti. Prednosti so, vsaj pri nas, da smo vajeni trdo delati, in to mi je zagotovo veliko pomagalo. Druga stvar pa je, da se človek ne znajde najbolj v taki sredini. Tu je specifični položaj, ljudje so še precej zaprti do prišlekov, še posebej s podeželja. Potem ko se uveljaviš, je lažje. So pa to bile velike 'borbe'.«

Kakšen je bil tvoj prvi stik z novim okoljem, novimi ljudmi?

»Izredno slab. Mene kolegi niso na ulici niti pozdravljali, čeprav smo sedeli skupaj v zboru. Dva meseca nisem imel nobenega stika z ljudmi. To obdobje sem premagal s trmo in z vztrajnostjo. Verjel sem v svoje kvalitete in poslušal druge, da sem videl, na kakšnem nivoju so. To je bila edina stvar, ki sem jo lahko tedaj pokazal, in edino pravo merilo. Pri pevcu je na prvem mestu glas, šele nato pride vse ostalo. Zakaj bi pustil, da bi me motile druge stvari? Konkurenca je huda in pomembno je, da zdržiš.«

Kdo pa ti je v tem obdobju pomagal?

»Spominjam se, da sem predavanja v prvem letniku srednje glasbene šole redno obiskoval le prvih štirinajst dni, potem pa tri mesece ne. Stanoval sem pri profesorju Troštu. Na srednji glasbeni šoli je tedaj učil tudi profesor Osredkar. Ta me je nekoč srečal na ulici in me vprašal: 'Kaj je, Kobal, boste še kaj prišli?' Bil sem povsem zmeden. Zamenjal sem okolje, zamenjal življenje, ljudi. No in tedaj sem mu obljubil, da bom

prišel. Po treh mesecih premora sem se ponovno vrnil v šolo. Če tedaj ne bi srečal profesorja, ne vem, ali bi se vrnil v šolo. V službi pa nisem imel nobenega problema. Več so jih imeli drugi z mano.«

Glasbeno šolanje si dokončal, prišle so prve prave vloge...

»Že pred debutom leta 1994 sem imel sedem, osem manjših vlog. Bile pa so enako pomembne kot druge, saj se moraš na vsako vlogo dobro pripraviti. In to je bila dobrodošla izkušnja. Brez tega ne gre. Če greš prvič na oder z veliko vlogo, in nisi pravi, res pravi, te ne bo nikoli več. Pevec se mora razvijati. Kot skakalec, ki začne na petmetrski, nadaljuje na dvajset, tridesetmetrski skakalnici in tako naprej. Gre za proces.«

S petjem si se začel profesionalno ukvarjati sredi dvajsetih let. Torej ne prav rosno mlad...

»Tu gre za veliko razliko v primerjavi z inštrumentalistom. Inštrumentalist mora vaditi od majhnega. S petimi, šestimi leti razvija motoriko in lastnosti, ki jih kasneje uporablja. Glas pa se razvija kasneje. To obdobje razvoja in zorenja traja, nujno pa je, da imaš predhodne izkušnje in znanje. Predvsem teoretično. Jaz pa sem bil glede tega 'mrzel'. Prišel sem v Ajdovščino in nisem imel pojma. Zato je bilo zelo težko. V nižji glasbeni šoli so mi veliko pomagali, tako da sem naredil štiri letnike in maturo. S petjem nisem imel problema, probleme so mi delale druge stvari. Kriza je, da pri petindvajsetih letih prvič sedeš za klavir. Nekaj se še da naučiti, stvari, ki pa si jih zamudil, motorika, to je težko nadoknaditi. Porabiš enkrat več časa za učenje, za branje not.

Priprava vloge je vedno zahtevno delo. Kako poteka delo?

»Umetniški vodja razdeli vloge in je tudi odgovoren za to, da pravemu pevcu izbere pravo vlogo. Vsi pevci namreč nismo za vse vloge. Ko pevec dobi svojo vlogo, se sam pripravi, predela note, tekst. Trenutno pojemo največ v italijanskem jeziku, zato so vsi teksti v italijanščini. Ko pevec natančno prebere tekst in note, to izpili s korepetitorjem, ki se je prej že dogovoril z dirigentom za tempo, dinamiko. Sledijo vaje z ansamblom. Če gre za duete, tercete, kvartete, sekstete, vadijo ti pevci skupaj. Nato se vključi dirigent, nato pride režija, prva klavirska vaja, prva sedežna vaja z orkestrom, scena, glavne vaje, generalka in premiera.«

Kako se ti pripraviš na vlogo? Prva faza je za pevca verjetno najtežja.

»Precej pomembno je, kakšen pristop imaš. To je tudi dramaturško zelo pomembna stvar. Pomembno je, da zgodbo zelo natančno poznaš. Zaradi svojega lika, dramaturškega pristopa do določene vloge, moraš razčleniti, kakšen lik si. Režiser ima lahko svoj koncept, ki ga predstavi v prvem stiku z izvajalcem. Pomembno pa je, da poznaš svoj lik. Če gre za klasično postavitev, kot je na primer Nabucco, Traviata, je stvar jasna. Svojega lika ne moreš veliko spreminjati.«

Kdaj začutiš, da si vlogo preštudiral do zadnje podrobnosti?

»To je težko reči. Včasih o tem razmišljam po predstavi. To se mi je zgodilo po predstavi Nabucco. Človek začuti. Vedno je tako, da tvoje najboljše predstave publika ne začuti. Čeprav ti včasih publika da največ od predstave, ampak ni nujno, da je tista predstava najboljša zate, kot izvajalca. In to je včasih dvorezen meč, ker človek ne ve, kje je. Mislim, da mora pevec vedno poslušati sam sebe, svojo notranjost. Če te čustva premagajo in pustiš, da te publika preveč povzdigne, ni dobro. Občutek je dober, toda situacijo moraš znati oceniti racionalno.«

Vsako vlogo sestavljata pevska in dramaturška podoba. Katera je zate težja?

»Odvisno od same vloge. Zdaj se že tri leta ukvarjam z verdijanskim 'fahom'. Moja prva vloga, ki jo čutim, za katero vem, da mi leži, je Nabucco. To je izredno težka in dolga vloga, tudi igralsko zelo zahtevna, toda jaz se vidim v njej. Sam se bolj nagibam k dramskemu slogu, zato mi je Verdijev slog blizu. Že sam Verdi je imel rad baritone in je največ oper napisal prav zanje. Druga taka vloga je Trubadur, tretja je Traviata. To so trije različni liki, dramaturško izredno zahtevni in zelo zanimive stvari za izvajalca, da se prelevi iz samega sebe v Nabucco ali Trubadurja, grofa Luno ali očeta Germonta. To je zelo pomembno in izredno težko. Za dobro pripravo moraš dobro poznati tekst in dramaturško razčlenitev. Druga stvar pa je,

da si na odru svoboden, da znaš izstopiti iz sebe. Problem je, če je na odru Marko Kobal in ne grof Luna. Na odru ti ne smeš biti ti. To je včasih izredno težko, v veliko oporo pa ti je lahko sopevec. Zame mora biti opera tragedija, na koncu opere mora nekdo umreti. Rad imam čustveni naboj, medtem ko spletkarjenje ni zame. To samoumevno potegne za sabo izbor vlog, ki ustrezajo tvoji 'štimi'. To je normalen postopek in jaz mu sledim.«

V vlogi Renata v Verdijevi operi Ples v maskah (foto iz arhiva Marka Kobala)

Katera vloga pa ti je izziv za prihodnje ustvarjanje?

»Prihodnje leto naj bi postavili Tosco. Sam bi rad odpel Scarpia. To je tako dramaturško kot pevsko ena najzahtevnejših vlog. Zato si zelo želim in upam, da mi bo uspelo. Če mi bo, bom zelo zadovoljen in bo to zame velik pečat.«

Ali te je bilo kdaj strah, da bi sredi nastopa odpovedal?

»Tudi to se je zgodilo. V Celju, v Pagliacciju, kjer sem pel vlogo Tonija, kar je zelo težka vloga. Bil sem bolan in nisem vedel, ali bom odpel do konca. Po tistem nastopu pa sem moral odpovedati Nabucca, predstavo, ki je v trinajstih letih nisem niti enkrat izpustil. Žal pride tudi do takih stvari, toda tudi pevci smo ljudje. Sicer pa se mi to ni zgodilo. Včasih lahko pride do luknje v spominu pri tekstu, toda to se mi še ni zgodilo. Moram potrkat na les...«

Kakšne izkušnje imaš z občinstvom?

»Mislim, da imamo Slovenci dobro publiko. Publiko, ki zna oceniti, kaj je dobro in kaj slabo. Slaba publika je tista, ki se zadovolji z vsem. Dobra publika zagotavlja tudi kakovost in razvoj. Mislim, da se kakovost v Operi zdaj strmo vzpenja. V programu imamo različne zadeve. Publika ima rada vse, oceniti zna, če so dobri protagonisti, dobra scena, dobra glasba.«

Kako pa je s projektom zgoščenke slovenskih narodnih pivskih pesmi, ki sta jo izdala skupaj s citrarjem Tomažem Plahutnikom?

»Zdaj imam zelo malo časa, zato je nastopov s Tomažem bolj malo, čeprav mi je zgoščenka pri srcu. Je nekaj slovenskega, nekaj, s čimer smo rasli in mi daje dober občutek. Tudi s Tomažem sva velika prijatelja. Tretja stvar pa so citre, ki so kot instrument nekaj krasnega. O nadaljevanju sodelovanja sva se že pogovarjala, toda zmanjkuje časa. Zdaj prihajajo moja zlata leta v operi, čas, ko lahko dosežem največ. In v to moram tudi največ vložiti.«

Letošnje leto je, po programu sodeč, zelo pestro.

»Začel sem z novoletnim celovečernim koncertom s Slovensko filharmonijo v Cankarjevem domu. Januarja so me povabili v Split. Nastopil sem v Pagliacciju, pel sem Tonija, enega od ljubimcev lepe Nede. V Splitu sem bil mesec dni. Predstave so bile zelo dobre, bili smo mešana zasedba, iz Hrvaške, Slovenije, Bosne, Italije. Imel sem krasen občutek in to je bila zelo zanimiva izkušnja. V maju sem bil ponovno v Splitu, imel sem premiero Traviate, kar je že tretja premiera letos, pripravljamo pa že Aido in Tosco za prihodnje leto.«

Za konec pa še...

»Društvu Gora bi se rad ponovno zahvalil za vabilo na prireditev Večer Gore in jim čestital za organizacijo prireditve na tak način in na takem nivoju. Takih prireditev manjka. Želel pa bi, da bi se društvo razširilo. Vemo, kaj so ljudje včasih rekli, danes pa naj ne bi bilo več te ločnice. Želim si, da bi Gora res zajela vse zaselke od Granate v Hrušici, do Trnovskega gozda. Da bi skupaj promovirali ta naš konec, ki je izjemno zanimiv. Tako prireditev, kot je bila v Novi Gorici, si lahko privošči samo Društvo Gora. Zato bi zanjo prav vsem čestital.«

POGOVOR S SOIMENJAKOM Z OTLICE

miloš likar

Takole je začel in nadaljeval moj soimenjak: »Najprej naj se vam predstavim. Sem Miloš Likar, torej pišem se ravno tako kot avtor tega sestavka. Prav zaradi tega novinarja, Miloša Likarja, po očetu tudi Gorjana, me ob izidu vsake številke Gora moji sovaščani in drugi lepo gledajo in mi kakšno rečejo, saj mislijo, da sem jaz tisti, ki piše za Goro že več kot tri leta.

Miloš Likar in Miloš Likar

Pa ni tako. Jaz sem namreč tisti Miloš Likar, ki živim na Otlici in delam v trgovini že kakih enajst let. Deset let sem bil zaposlen pri očetu, ki se je pred časom upokojil. Zdaj sem prevzel obrt po njem. Oče je poklicni trgovec z ustrezno strokovno izobrazbo. Izučil me je, kako je treba delati v trgovini in poslovati s strankami.

Delo je precej zahtevno. Stranke so v glavnem starejši stalni prebivalci Otlice, Kovka in Predmeje. Te kraje pokriva namreč naša trgovina. Takih strank je približno četrtnina celotnega prebivalstva. Ostale tri četrtine pa so delavci in uslužbenci, zaposleni v dolini; ti so bolj priložnostni kupci. Blago si nabavljajo v glavnem v dolini ali pa v sosednji Italiji. Če jim slučajno kaj zmanjka, pa pridejo k nam.

V trgovini delava skupaj s Petro, ki je tudi moje dekle. Doma je iz Oseka v Vipavski dolini. Trudiva se, da bi našim strankam ponudila čimveč. V zadnjem času sva razširila ponudbo s prodajo plina. Da naša trgovina živi, se moram zahvaliti le tisti četrtini stalnih strank, ki redno kupujejo pri nas. Trenutno se nam še

izplača, da vodimo trgovino. Če se bo stanje zaradi premajhnega obiska kupcev finančno poslabšalo, bo treba razmišljati o zaprtju teh meni in Gorjanom ljubih prostorov. S tem bi bili oškodovani tudi Gorjani, saj jim ne more biti vseeno, če ne bodo imeli trgovine v vasi. Povem naj, da sva s Petro že začela udeleževati zamisel o najini zaposlitvi po zaprtju trgovine.

Še to bi povedal o trgovini. Stara je kakih petdeset let, oče je v njej delal več kot štiri desetletja. Preurediti bi jo bilo treba. Poslopje, v katerem je lokal, ni naše. Lastnik je občina Ajdovščina, z njim upravlja Stanovanjsko komunalna družba iz Ajdovščine, kateri tudi plačujemo najemnino.

Vprašali ste me, naj povem kaj o naši družini. Mama je doma s Predmeje, je Vrhlučnjaška, oče pa je Obleski z Otlice. V zakonu so se jima rodili trije otroci. Eden je žal umrl po štirih dneh življenja. Sestra je profesorica v Ljubljani. Predava biologijo. Oče in mama sta vseskozi redila nekaj živine, več deset zajcev in kokoši. Nič mi ni bilo slabega v mladosti. Rasel in razvijal sem se ob zelo skrbnih starših. Dobro se počutim na Gori, saj je tu živeti nekaj posebnega. Tu bom tudi ostal.

Tole bi rad povedal. Ko sem spoznal Petro, sem jo želel predstaviti svojim staršem. Trikrat sem jo pripeljal na Goro, toda vsakič se je valila gosta megla. Petra se je čudila, kako sploh živimo tod. Ko sva bila četrtrič tod, je sijalo na našo Goro sonce. Petra je bila navdušena nad lepoto.

Trgovino odpiram ob osmih. Prav malo prej se odpravim z doma. Mnenja sem, da ni pomembno, kdaj vstanem, važno je, kaj naredim čez dan. Naredim pa dosti. Do štirih popoldne sem v trgovini. Med tem časom 'skočim' kam po opravih, nadomešča me Petra. Ko končam z delom, takoj uredim svoje obveznosti v banki. Strogo se držim načela, da morajo biti finance v redu.

Potem pa se nekajkrat odpravim v Novo Gorico ali v Ljubljano, da nabavim vse, kar naši kupci potrebujejo, oziroma nabavim tisto, po čemer je največje povpraševanje. Če pa s Petro ne greva nabavljat, urejava najin bodoči dom, kar pa vzame precej časa. Skratka, dan se mi zdi prekratek.

Otllica bi lahko postala turistični kraj. Mnogi turisti, ki obišejo Goro, se ne ustavijo v našem kraju, samo ogledujejo si njegove lepote in gredo naprej. Škoda, da nimamo na občini in na Otllici takega človeka, ki bi znal ustvariti pogoje, da bi se turisti ustavljali pri nas za več dni. Marsikateri bi rad preživel dan ali dva v našem kraju njegovih okoliških gozdovih. Povem vam, da precej razmišljam o pospešitvi turizma v našem kraju. Če bom s svojimi predlogi našel razumevanje pri pristojnih, bo dobro za naše celotno območje.

Na Gori pogrešamo družabna srečanja, prireditve in kulturno življenje nasploh. Morda zaradi tega postajajo tistim v dolini. Zame so pravi Gorjani tisti, ki na Gori živijo, na Gori hodijo k maši, v gostilno in trgovino.

Želim, da bi Gora oživila, da bi bila v našem kraju vsaka hiša poseljena. Lepo je, če se navežejo med ljudmi prijateljski stiki. Moj dom je postal bolj vesel, ker se je pred nedavnim vselila v nenaseljeno sosednjo hišo mlada štiričlanska družina. Večkrat naletim na težave, vendar vselej najdem izhod in pogum za prihodnost. To mi daje moč za nove načrte in veselje do življenja.«

NOVO VOZILO COLSKIH GASILCEV

alenka tratnik

V prostovoljnem gasilskem društvu Col, ki je lani praznovalo svojo 25-letnico, so se pred kratkim razveselili novega vozila, namenjenega posredovanju ob požarih v naravi in na objektih, pomoči ob poplavah in osnovnemu tehničnemu reševanju.

Vozilo GVC 16/24 ima cisterno za prevoz 2400 litrov vode in vso potrebno opremo, ki jo gasilci potrebujejo za hitro in učinkovito posredovanje. Celotna naložba v nakup podvozja in izdelavo opreme je bila 27 milijonov tolarjev, colskim gasilcem pa so na pomoč priskočili občina Ajdovščina, družba Alpina Žiri, ki je za vozilo kupila črpalko, številni pokrovitelji in krajanji s celotnega območja Gore, od Predmeje do Hrušice. »Vsem se ob tej priložnosti zahvaljujemo za pomoč,« pravi Ivan Škvarč, predsednik PGD Col. Najbrž je bila mnogim pokroviteljem v zadoščenje že izredno uspela slovesnost ob uradni predaji ter blagoslovu vozila, ki je bila v začetku julija na Colu.

Sicer pa v gasilskem društvu nadaljujejo z aktivnim delom. Po poročilu, ki ga je na nedavnem občnem zboru predstavil poveljnik društva Kristjan Polanc, so colski gasilci lani posredovali v šestih požarih, na pomoč so priskočili ob julijski poplavi v Ajdovščini, izvajali so požarno stražo, preverili celotno omrežje hidrantov na območju Gore, očistili so več kanalizacijskih jaškov, skrbeli za red in varnost na različnih prireditvah, udeležili pa so se tudi različnih gasilskih tekmovanj in srečanj. Še posebej veseli so sodelovanja z Osnovno šolo Otllica, kjer se je v gasilski krožek vpisalo 37 gasilskih pionirjev in pionirk. Ti so svoje

znanje in veščine že preizkusili na gasilskem kvizu, ki ga je v Vipavi organizirala komisija za delo z mladimi gasilci v okviru Gasilske zveze Zgornje Vipavske doline. Prostovoljno gasilsko društvo Col je izpeljalo tudi usposabljanje za pridobitev naziva nižji gasilski častnik. Usposabljanju članov bodo posvetili posebno pozornost tudi v prihodnjih mesecih, ob tem pa jih čakajo še druge zahtevne naloge. Letos nameravajo obnoviti garažo, kupiti želijo tudi potrebno zaščitno opremo, veliko časa pa bodo tudi letos namenili preventivnemu delu, še posebej z mladimi.

(foto iz arhiva PGD Col)

RAZPOTJE SE BLIŽA ABRAHAMU

alenka tratnik

Lani je minilo 45 let od ustanovitve moškega pevskega zbora Razpotje Col, ki je v štirih desetletjih ponesel glas s Cola celo na vrh Triglava. V zboru, ki je v obdobju svojega delovanja pustil viden pečat v kraju "na razpotju", po katerem je tudi dobil ime, danes sodeluje 36 pevcev. Še posebej razveseljivo je, da je med njimi precej mladih, saj so dobra popotnica za obstoj in razvoj zbora v prihodnje.

Prosvetno društvo Razpotje Col, v okviru katerega se je rodil tudi moški zbor, so ustanovili na občnem zboru leta 1947. Društvo je na pobudo tedanjega učitelja Danila Sirka dobilo ime Razpotje, saj se prav na Colu križajo poti iz doline proti notranjosti, iz zahoda proti vzhodu. Prvi predsednik društva je bil Ivan Trošt, prvi dirigent pa Leopold Koren, po domače Polde Lokvarski, ki sta ga, kot se spominjajo najstarejši pevci, odlikovala neverjeten posluš in zagnanost. V začetku je zbor štel okrog petindvajset članov. Pevci so imeli pevske vaje ob nedeljah popoldne, sprva kar Pri Lokvarju, kjer je bila tudi gostilna, kasneje pa v zadružnem domu na Colu. Iz tedanjega obdobja so se med pevci ohranile številne anekdote in spomini, ki kažejo, s kakšno zagnanostjo so pevci colskega zbora gojili primorsko in slovensko pesem.

Moški pevski zbor Razpotje Col ima v svojem programu tako preproste ljudske pesmi in priredbe kot zahtevne umetne, liturgične in posvetne pesmi. Zbor vsako leto sodeluje na reviji Primorska poje, letos so sodelovali na občinski reviji pevskih zborov, odločili pa so se tudi za nekaj dodatnih nastopov. Med najbolj odmevne sodita koncert v ljubljanskem Cankarjevem domu in nastop na prireditvi Večer Gore v Novi Gorici.

Če je doslej v zboru gorela želja, da obstane, so se v mladih članih, ki v zboru sodelujejo, zbudile tudi večje ambicije. »Če želimo obstati tudi v prihodnje, se moramo razviti in poskrbeti za kakovost petja. Kakovost bo ohranila zbor in prinesla tudi nastope, ki so zlasti za mlade člane poseben izziv. Zdaj nam to lahko uspe, saj smo v zboru mladi pevci, tako da se prihodnosti ne bojimo. Je pa res, da zbor trenutno prav zaradi mladosti še ne zveni tako, kot bi moral. Kakovost je nujna, zavedamo pa se, da tudi v tem ne smemo pretiravati. Še vedno poudarjamo, da pojemo predvsem zaradi veselja do petja, do lepe pesmi in druženja. Naš zbor je po duši vaški zbor. Kot tak je pustil velik pečat v kraju, saj Col ne bi bil to, kar je, če zbora ne bi bilo,« pravi Jurij Pregelj, predsednik zbora.

Ubrano moško petje, ki se tudi v zadnjem času dvakrat tedensko sliši iz sobe v zadružnem domu na Colu, oblikujejo pevci s Cola in bližnjih zaselkov, iz Ajdovščine in z Otlice, vodi pa jih neutrudni zborovodja Ivan Trošt. Po uspešnem božičnem koncertu v domači cerkvi, ki ga je zbor pripravil skupaj s kvintetom Ventus, je pevce maja čakal še vrhunec sezone - na Zemonu so najprej pripravili koncert skupaj z mešanim pevskim zborom Primorje, nato v domači cerkvi skupaj z mešanim pevskim zborom iz Vrhpolja Marijin koncert, in za konec zaključni koncert z mešanim pevskim zborom Viva iz Brežic.

GORA KLIČE!

bojan bizjak

Ja, res, Gora nas priključuje. Mnogi smo, ki iz doline zremo tja gor. Včasih se udobno zapeljemo na Goro, da pa bi jo peš obiskovali vsak dan, pa tudi večkrat na dan, hej, za to pa je potrebno veliko samodiscipline in vztrajnosti. V tem zapisu bom predstavil dva vztrajna hodca na Goro. In menda ni naključje, da sta oba Gorjana, in da sta oba rekorderja na tej poti: prvi ima največ obiskov v enem letu, drugi pa je najhitrejši in ima dnevni rekord – 10 krat gori dol!

Silvo pred jaslično votlino (foto Fonze Bolčina)

prehodil Slovensko planinsko transverzalo, torej, da bi v letu, ko me je lovil Abraham, imel za seboj to znamenito pot. Ker sem dvomil v svojo kondicijo, sem začel 'letati' do Okna.

Šušlja se, da si rekorder, da si bil v enem letu največkrat tam zgoraj, da si se največkrat povzpel in spustil. Hm, ja, prizadeval sem si za skromnih petdeset pohodov v enem letu, za Abrahama pač. Potem sem ugotovil, da hodim vedno lažje. Nanizala se je številka sto, potem dvesto, kar je bilo izenačenje rekorda, ki ga je imel predhodni hodec, Bogdan Kodele – Tarzan. Pa sem si rekel, bo 'ratalu, kar bo ratalu'. Medtem sem v sem se preizkusil na najtežjih zavarovanih smereh. V mislih sem imel tudi resnejšo plezarijo v Triglavski severni steni - Slovensko smer bi želel preplezati, pa sem se poškodoval prav na treningu, v Rebri, ko sem divjal od Okna dol. Ko sem okreval, sem hojo do Okna še pospešil, najbrž tudi zato, ker sem uvidel, da s plezarijo do Abrahama ne bo nič. Tu in tam sem skočil na Gradiško turo, da sem malce poplezal. In tako se je v enem letu nabralo 555 dokumentiranih pohodov do Okna. Tako mi je že znana ta pot, da grem včasih kar počez, po brezpotju.

Kaj ti ti pohodi pomenijo?

Ja, tako bom rekel, mir najdem, diham z naravo, zdravje se mi krepi. Preje sem govoril, da se dobro počutim, zdaj šele res čutim svojo polno moč in svoje pravo dobro počutje. Na tej poti se najdejo tudi podobno misleči. Kar mala skupinica smo že. Pogrešamo drug drugega, če se ne srečamo in če ne vidimo vpisa v knjigi.

Pot ju pelje od izvira Hublja pa do znamenitega okna. Potrebno je premagati kar 555 metrov višinske razlike, pot pa naj bi bila dolga približno dva kilometra in pol. Si predstavljate, vsak dan, v vsakem vremenu, tudi kadar divja burja in pošteno brije...no, bosta že sama spregovorila...

Silvota, 'Slekuga', peka, drage Gorjanke in Gorjani, najbrž že vsi dobro poznate. Ne vem pa, če veste, kakšno vztrajnost premore. Sleherni dan se poda na Goro. Sam pravi, da je to udejanjena resnica, ki jo je izrekel Franc Černigoj - Gorjani smo obsojeni na večno vračanje. Skozi kratek klepet, bo Silvo sam povedal, kako je s to hojo na Goro.

Torej, Silvo, kdaj si dobil prvi navdih?

Uh, še kot vajenec v pekarni sem dol hodil ob dveh ponoči na 'šiht', potem pa spet peš gor. Tak trening je trajal nekaj mesecev. No, potem so se zvrstila mnoga mnoga leta, do skorajšnjega Abrahama. Seveda sem vmes rad hodil po gozdu na 'jago'. O, veliko sem prehodil. Pa tudi v velike hribe me je potegnilo, ampak pozno, pravzaprav šele zdaj, ko sva se srečala z Abrahamom. In preden sem ga zares srečal, sem si za osebni cilj postavil, da bi

To je svojevrstno zanesenjaštvo. Kaj pa klopi, ki ste jih postavili, pa jaslice?

Najprej je bila ideja za klop. Znosili smo material in pripravili vse potrebno za končno montažo. Ko sem bil gor petstotič, sem to obeležil z dokončno montažo klopi.

Jaslice so pa posebna zgodba. Votlino, tik pod vrhom, sem celo leto *po malem dubu, še sam na vem zake*. Mogoče bi prišla prav kot priročen bivak. Ideja je padla. Štirinajst dni pred novim letom sem se lotil dela.

Dobil sem pomočnika sohodca. Darko Černigoj je pridno pomagal nositi kamenje iz doline in mi je asistiral pri zidarskih opravilih. Samo en kamen je bil prinešen z Gore, ostale sva pa namenoma znosila iz doline.

Mah sem nabral v Polajnskem breznu, figurice pa sem kupil v Italiji. No, ko se je razvedelo, kaj delam, sem v dar dobil tudi blagoslovljen kamen iz Betlehema. Jaslice so bile močan magnet za naključne rekreativne pohodnike v predbožičnem času. Vse skupaj se je spremenilo v pravo romanje, kar me je radostilo. Videl sem, da te jaslice nekako združujejo razne ljudi, ki so sem gor prihajali in se ob jaslicah pomenkovali. Mogoče so te jaslice pravnja zamenjava za mojo spodletelo plezarijo v triglavski severni steni.

Figurice, pa še kamen iz Betlehema (foto Fonze Bolčina)

... In ravno ko se je Silvo na svečnico nameril podreti jaslice in je bil ta dan že četrtrič na poti, si je pod vrhom poškodoval koleno enajstletni fantič iz Žapuž. Silvo si ga je oprtal na hrbet in ga varno prinesel v dolino. Menda se je po dolgem času spet dobro spotil... in seveda odhitel navzgor pospraviti figure še za prihodnje leto.

Entuziazem, ki plemeniti torej. Kaj pa hitrost, menda si tudi zelo hiter?

Nazadnje sem čas preverjal ob dvestotici. Osemindvajset minut in štiriinpetdeset sekund sem potreboval za vzpon, dvanajst in pol za spust. Sicer pa, kar se brzine tiče, je Fonze glavni. Kapo dol. Tudi drugi mu priznavajo brzinski rekord.

Lepi dosežki, ni kaj. Ja, Silvo, hvala za klepet, pa še veliko srečnih hodljajev tja gor, da boš zrel za uredništev vseh svojih pohodniško plezarijskih ciljev.

Fonze Bolčina se je rodil na Otlici, odrastel in si našel svojo življenjsko pot. Zdaj živi in ustvarja v Ajdovščini. Ukvarja se s slikarstvom in fotografijo. Meščani ga lahko prepoznavajo na ulicah in obrobju mesta, kjer se sprehaja s črnim velikim šnavcarjem. Sam ga seveda poznam že nekaj let, saj živi v istem bloku kot jaz. Ljubeznivo se je odzval vabilu, da bi nekaj malega spregovoril o svojih pohodih na Goro.

Pa začniva tale pomenek.

Kaj te je napeljalo na to, da si si izbral tovrstno rekreacijo. Je to morebiti klic Gore?

Ja, predvsem iskanje notranjega miru. Seveda je to tudi vračanje h koreninam. Je, je.

Kdaj si se odločil, kdaj te je prijelo?

Pred dobrim letom. Bilo je povsem spontano. Šel sem po poti, proti Oknu, da bi našel kakšen zanimiv fotografski motiv. Kar tako, šel sem. In me je zasvojilo.

In kolikokrat si se že podal tja gor?

Lani sem bil gori natanko 516-krat.

O, to je lepa številka. Slišal sem, da si najhitrejši hodec na tej poti. Bo to držalo?

Ja, drži. Do sedaj sem res najhitrejši. To mi priznavajo vsi, ki redno hodijo tja gor in se vestno vpisujejo v knjigo.

In kakšen je ta čas, koliko minut?

27 minut gor in 12 minut dol. Prepričan sem, da se da ta čas še izboljšati. Delal bom na tem. Ko se enkrat ogrejem, takrat se mi zdi, da dobim pravo 'tribo', in potem me kar samo nese navzgor.

Še nekaj rezerv je v meni. Dodelati bo treba režim prehrane in izpiliti trening.

Fonzeta ne ustavi ne sneg ne burja (foto Silvo Blaško)

Prehrana, kakšna prehrana?

Prešel sem na izključno vegetarijansko prehrano. Zdi se mi, da sem s temi pohodi in s to prehrano prečistil telo in duha. Počutim se močnega in lahkega. Takšno prečiščevanje bi priporočil vsem, ki jih tarejo sodobne bolezni in skrbi.

Greš prav vsak dan na Goro? Te niti burja in sneg ne zadržita?

Ja, vsak dan, vsak dan grem, včasih po večkrat. Utrdil sem se. Doživel sem že vse, vročino, mraz, dež, meglo. Zadnje čase sem najraje hodil zgodaj zjutraj, ko je bilo še temno in sem doživel poseben mir.

To pa je vztrajnost in samodisciplina. Ja, Fonze, hvala za klepet. Upam, da boš še dolgo držal 'brzinski' rekord, in da te bodo te hoje še naprej krepile, da boš z lahkoto izžareval svojo umetnost. Naj poskusijo še drugi, pa bodo videli, da je vredno nekaj narediti zase. Mogoče pa bodo skozi Okno uzrli svojo prenovitev.

BAR NA OTLICI

BRUNA LIKAR s.p.

tel.: (05) 36 49 616

Pri Brunii dobite časopis GORA in vodnik POT PO DOLU GOR IN DOL

MENJALNICA - TRAFIKA

Zvonka

BORZNO POSREDOVANJE

C2, AJDOVŠČINA, TEL.: (05) 3689 077

- odkup in prodaja delnic podjetij in P.D-ov
- prepričajte se, da je pri ZVONKI postopek najhitrejši in najugodnejši
- sočasno lahko izbirate med bogato ponudbo usnjenih izdelkov

PRI ZVONKI DOBITE ČASOPIS GORA IN ZBORNIK MATI GORA

NEKAJ NOVEGA NA GORI

slavko mikuž

V Gozdu pri Colu je Smučarsko društvo Gozd pripravilo zanimivo in dobro obiskano prireditev - srečanje gorskih kolesarjev in konjenice.

Smučarsko društvo Gozd je v nedeljo, 24. avgusta 2003, pripravilo prvo srečanje konjenice in gorskih kolesarjev. Številni obiskovalci so uživali v sončnem, celo malo pretoplem nedeljskem popoldnevu. Tudi kratkotrajna ploha jih ni odvrnila od občudovanja konjskih vpreg in kočij, s katerimi so se, predvsem najmlajši, tudi popeljali. Seveda pa so vsi navdušeni tudi vzpodbujali konjenike in kolesarje pri ostri borbi za medalje.

Milanka v finižu, ki ji je prineslo tretje mesto (foto Slavko Mikuž)

društva Gora **Milanki Neškovič**. Pomerili so se tudi gorski kolesarji. Nastopilo je 26 tekmovalcev in tekmovalk, v posameznih starostnih kategorijah pa so zmagali **Melita Lemut**, **Damjan Vidmar**, **Andrej**

Krapež, **Srečko Škvarca**, **Jože Štrancar** in **David Tratnik**, ki je sedemkilometersko progo tudi najhitreje prevozil in zanjo porabil 15 minut 19 sekund.

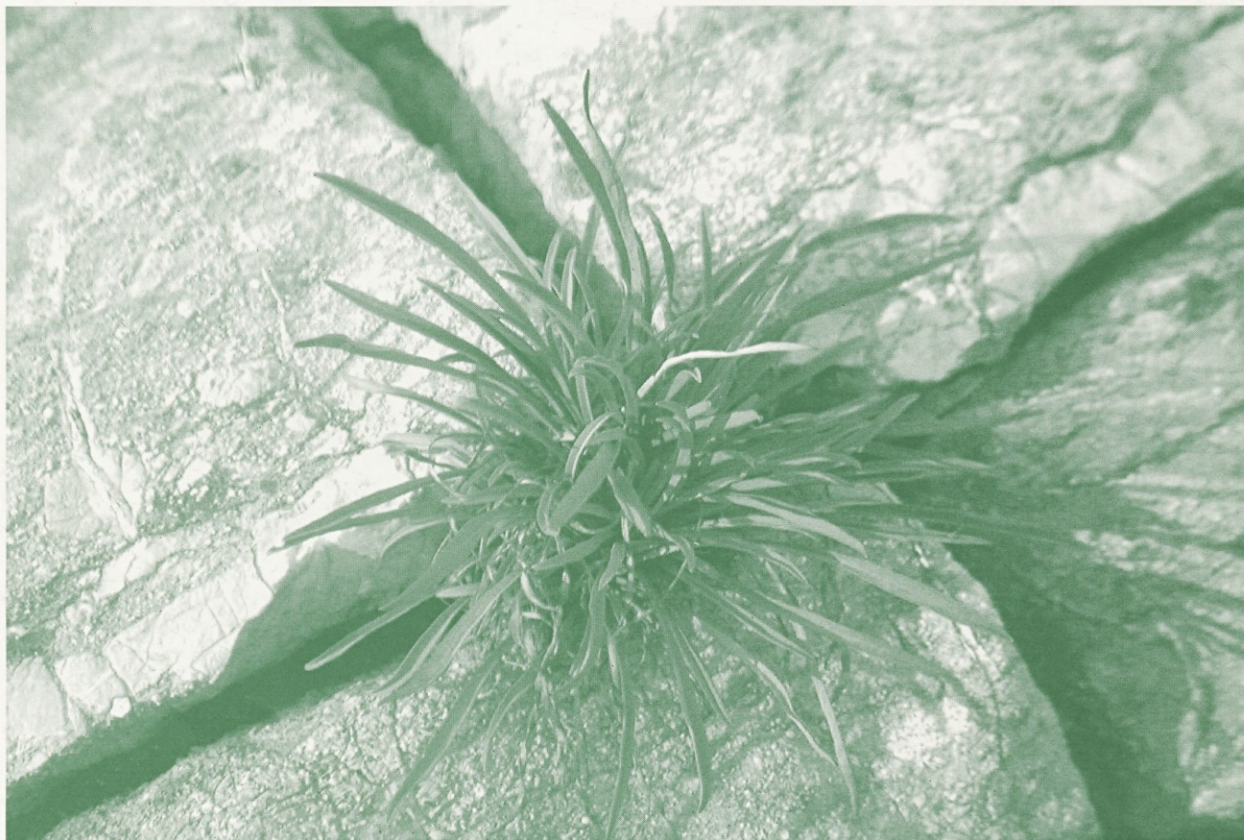
Po tekmah pa so se številni obiskovalci zavrteli v ritmu glasbe ansambla Gorski cvet, ki je vztrajal do zgodnjih jutranjih ur.

Organizatorji, navdušeni nad odzivom obiskovalcev, obljublajo, da bo prireditev postala tradicionalna.

Kolesarska dirka je terjala tudi padce (foto Slavko Mikuž)

V Smučarskem društvu Gozd, ustanovljenem letos spomladi, so pripravili že zimsko tekmovanje v veleslalomu in ga uspešno izpeljali. Da bi popestrili dogajanje tudi v poletnem času, so se odločili, da bodo oživili nekdanjo močno tradicijo furmanstva v domači vasi. Konji se tudi sicer vračajo v hleve, saj je trenutno v vasi sedem rejcev, konj pa je že več kot 30. V smučarskem društvu, ki ga vodi **Janko Mikuš**, so z namenom obujanja starih običajev, poskrbeli za zanimivo srečanje konjenice ajdovskega, idrijskega in žirovskega konca. Srečanje je odprl domačin **Lenart Peljhan** s kmečkim vozom lojtrnikom. Obiskovalci pa so uživali v konjskem slalomu in dirki gorskih kolesarjev. Med trinajstimi konjeniki se je zmage razveselil **Nejc Stibilj** s kobilo Dixi, drugi je bil **Tine Valič** s Šalimom, tretji pa **Franc Kodele** z Azro. Nastopile so tudi štiri tekmovalke. Najhitrejša je bila **Majda Vetrih**, drugo mesto je pripadlo domačinki **Janji Mikuž**, tretje pa članici

Časopis GORA izdaja Društvo za ohranjanje
in varovanje naravne in kulturne dediščine Predmeja.
Sedež uredništva je na Predmeji 106, 5270 Ajdovščina,
tel./fax: 05 36 49 023

www.drustvo-gora.si

e-mail: info@drustvo-gora.si

Uredniški odbor:

Glavni in tehnični urednik: Edo Pelicon

Odgovorni urednik: Uroš Velikonja

Lektor: Franc Černigoj

Tisk: PG Sedmak Ajdovščina

Naklada: 500 izvodov

Oblikovanje logotipa društva GORA: Silva Karim

Fotografija na naslovni in zadnji strani:

Matej Pelicon

ISSN 1408-7855 NUK Ljubljana